

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Кафедра фінансів, обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«Інноваційний розвиток підприємств в умовах
викликів»**

на матеріалах ТОВ «САТУРН»

Студента 2 курсу, 703 групи,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа,
страхування та фондовий
ринок»)

(підпис студента)

Вальчука
Ігоря
Олександровича

освітньої програми
«Фінансовий моніторинг та
податковий менеджмент»

Науковий керівник
д.е.н., професор

(підпис керівника)

Чорновол
Алла
Олегівна

Завідувач кафедри
д.е.н., професор

(підпис завідувача кафедри)

Чорновол
Алла
Олегівна

Чернівці 2024

АНОТАЦІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студента	<u>Вальчука Ігоря Олександровича</u>
Кафедра	<u>фінансів, обліку і оподаткування</u>
Спеціальність	<u>Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</u>
Тема роботи	<u>Інноваційний розвиток підприємств: загрози та виклики</u>

Анотація

Актуальність цієї теми зумовлена глобальними викликами безпеки та іншими факторами, що впливають на інноваційний розвиток підприємництва в Україні. Війна, розв'язана Росією, загострила проблеми, які існували в підприємницькому секторі протягом багатьох років незалежності, одночасно підвищивши значення цього сектора у досягненні перемоги та відновленні після війни. Прогрес у інноваціях в галузі безпеки та оборони, а також цифровізація фінансового сектору й інших сфер стали основою для виживання країни в перші місяці війни і нині створюють фундамент для подальшого розвитку інноваційного потенціалу України. Водночас окупація частини територій та руйнування інфраструктури мали серйозний вплив на економіку та життя громадян.

The summary

The relevance of this topic is due to global security challenges and other factors affecting the innovative development of entrepreneurship in Ukraine. The war unleashed by Russia exacerbated the problems that existed in the business sector during the many years of independence, while increasing the importance of this sector in achieving victory and rebuilding after the war.

Progress in innovations in the field of security and defense, as well as digitalization of the financial sector and other areas became the basis for the country's survival in the first months of the war and now create a foundation for the further development of Ukraine's innovative potential. At the same time, the occupation of part of the territories and the destruction of the infrastructure had a serious impact on the economy and the lives of citizens.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Роль та сутність інноваційного розвитку підприємства	8
1.2. Інституційні засади інноваційного підприємства в Україні	11
1.3. Зарубіжний досвід розвитку підприємства та можливості його застосування в Україні	15
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «САТУРН»	21
2.1. Аналіз активів та пасивів підприємства	21
2.2. Аналіз платоспроможності та ділової активності підприємства	28
2.3. Аналіз динаміки ефективності підприємства	33
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ	41
3.1. Вплив чинників на інноваційний розвиток сучасного підприємства	41
3.2. Напрямки активізації інноваційного розвитку підприємства	45
3.3. Глобальні виклики інноваційному розвитку підприємства: загрози та можливості	51
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні процеси глобалізації, активізація застосування цифрових технологій та впровадження новітніх підходів і рішень у різних галузях і секторах економік країн світу змінюють уявлення про стратегії розвитку бізнесу, інструменти впливу на ці процеси та загальну роль держави в прогресі сучасного суспільства.

Війна, розв'язана росією, поглибила проблеми підприємницького сектору, які існували протягом багатьох років незалежності, водночас значно підвищивши його роль у досягненні перемоги та в процесі післявоєнного відновлення.

Прогрес в інноваційних розробках у сфері безпеки та оборони, а також цифровізація фінансового сектору й інших областей стали ключовими чинниками для виживання країни в перші місяці війни, а нині закладають основу для подальшого розвитку інноваційного потенціалу України. Водночас окупація окремих регіонів та руйнування інфраструктури мали значний вплив на економічну ситуацію та життя громадян. Тому вирішення цих та інших проблем інноваційного розвитку підприємництва в умовах безпекових і глобальних викликів є надзвичайно актуальним і своєчасним.

Окремі аспекти активізації інноваційної діяльності в економіці загалом та на рівні суб'єктів господарювання зокрема, а також наукові й практичні засади реалізації державної політики формування інноваційних екосистем і впровадження інноваційної моделі розвитку були предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Ці питання детально розглянуті, зокрема, у працях С. Барної, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Гукалюка, Я. Дропи, С. Ілляшенка, О. Колодізева, М. Крупки, А. Кузнецової, І. Михасюка, С. Онишко, І. Підкамінного, Н. Ситник, Л. Федулової, О. Щуревича, Р. Юрківа, Б. Лундвала, С. Меткальфа, Дж. Мура, Р. Нельсона, Д. Норта, М. Пелтоніємі, А. Танслі, К. Фрімана, Й. Шумпетера та інших [7-21].

Не заперечуючи значущості внеску вчених, глобальні виклики для інноваційного бізнесу в умовах війни та інших загроз вимагають наукового вирішення важливих питань щодо теоретичного узагальнення, науково-методичного обґрунтування та розробки комплексної концепції активізації інноваційного розвитку підприємництва в Україні з урахуванням нових реалій і потреби в післявоєнному відновленні. Це обумовило вибір теми дисертації, а також визначення її мети, завдань і структури.

Метою дослідження є поглиблення науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні в умовах глобальних викликів.

Для досягнення мети дослідження поставлено та вирішено такі завдання:

- визначити сутність та специфіку інноваційного розвитку підприємництва в контексті уточнення концептуального розуміння та ролі національної інноваційної екосистеми;
- розглянути зміст глобальних викликів інноваційному розвитку підприємництва з урахуванням загроз та потенційних можливостей;
- розробити підходи до інституційної модернізації засад регулювання та стимулювання інноваційного бізнесу в Україні;
- здійснити аналіз стану та динаміки інноваційної активності вітчизняних підприємств;
- обґрунтувати концепцію стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в економічній системі України.

Об'єктом дослідження даної кваліфікаційної роботи є процеси інноваційного розвитку підприємницького сектору в державі.

Предметом дослідження є теоретико-методичні, інституційно-організаційні та прикладні аспекти інноваційного розвитку підприємництва в Україні в умовах глобальних викликів.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становили: методи абстракції, індукції-дедукції, аналізу та синтезу, а також історико-

логічний метод (при узагальненні теоретико-методологічних підходів та розкриття змісту феномену фінансової відкритості, його взаємозв'язків із вільним рухом капіталу та економічним розвитком); діалектичний метод для обґрунтування та прогнозування мінливості стану і проявів фінансової відкритості; інституціональний підхід (формалізація обмежень, що визначають свободу транскордонних потоків капіталу).

Інформаційна база дослідження сформована на основі законодавчих та нормативних актів України в галузі інновацій та підприємництва, наукових публікації вітчизняних і закордонних науковців з теорії, методології та організації інноваційної діяльності бізнесу, матеріалів науково-практичних конференцій, звітних, інформаційно-аналітичних та статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації України, а також інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, інформаційних ресурсів Інтернету.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні науково-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій щодо концепції стимулювання інноваційного розвитку підприємництва, яка передбачає визначення мети, завдань і принципів її формування, таких як диверсифікація, оптимальність, стратегічна орієнтація, наукова обґрунтованість, збалансованість, своєчасність, комплексний підхід, інформаційна прозорість, цільова спрямованість, узгодженість, контроль, системність, ефективність і концентрація. Виконання цієї концепції має на меті створення ефективної національної інноваційної екосистеми, що сприятиме соціально-економічному розвитку країни в умовах глобальних викликів та потреби в післявоєнному відновленні.

Практичне значення одержаних результатів полягає розробленні рекомендацій та пропозицій у напрямі формування та реалізації інноваційного розвитку підприємств.

Публікації. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи

опубліковано у статті «Інноваційний розвиток підприємств: загрози та виклики» у Збірнику студентських наукових праць Чернівецького торговельно-економічного інституту ДТЕУ. Випуск XXXIV. Чернівці, 2024. 209 с.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Загальний досвід обсяг роботи становить – 69 сторінок, основний зміст роботи викладено на 60 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Роль та сутність інноваційного розвитку підприємства

Сучасні глобальні виклики, що постають перед українською економікою та суспільством, вимагають швидкої адаптації до актуальних тенденцій і впровадження моделі інноваційного розвитку. Ця модель є ключовою для забезпечення поступу, стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Вирішення цих завдань ускладнюється необхідністю реагувати на них у воєнний час, водночас враховуючи перспективи післявоєнного відновлення. Останнє неможливе без інноваційного підходу господарюючих суб'єктів у різних секторах національної економіки та розвитку інноваційної культури в суспільстві.

Аналізуючи різні джерела, встановлено, що поняття «розвиток» трактується з різних точок зору. У загальному розумінні розвиток розглядається як удосконалення системи (об'єкта), яке передбачає підвищення її життєздатності, розширення можливостей для подальшого функціонування та збільшення адаптивності до зовнішніх і внутрішніх факторів. Деякі дослідники визначають «розвиток» як здатність соціально-економічної системи змінювати свою структуру, тоді як інші акцентують увагу на самому процесі такого вдосконалення. У зв'язку з цим доцільно розглянути економічну сутність поняття «інноваційний розвиток», зокрема його вплив на підприємницьку активність і значення для суб'єктів господарювання.

На основі узагальнення різних підходів, зокрема тих, що закріплені в чинному законодавстві України, можна виокремити окремі визначення поняття «інновації» (Таблиця 1.1.). При цьому дефініції, запропоновані деякими з перелічених учених, стали одними з перших для вітчизняної науки.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття “інновації”

№	Автор/джерело	Дефініція
1.	Шумпетер Й.	Нова комбінація наявних ресурсів, яка забезпечує зміну якості засобів виробництва, формується під впливом циклічних процесів економічного розвитку та впровадження інноваційних продуктів і більш ефективних методів виробництва.
2.	Друкер П.	Особливий інструмент підприємств, який дозволяє аналізувати зміни в економіці та суспільстві з метою їх впровадження у бізнес або різні сфери обслуговування. Інновація (новаторство) є передусім економічним чи соціальним поняттям, а не лише технічним, а інноваційна діяльність характеризується як добре організована, раціональна та систематична робота.
3.	Зальтман Г., Дункан Р., Холберг Дж.	Інновації – будь-яка ідея, спосіб дій чи матеріальний продукт, що вважаються новинкою з точки зору компонентів, які відіграють значну роль у тій системі, де впроваджується нововведення.
4.	Innovation.Merriam-Webster. Dictionary)	Нова ідея, творчі думки, нові уяви у формі пристрою чи методу.
5.	Про інноваційну діяльність: Закон України 04.07.2002р. № 40-IV	Новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.
6.	Іванова В.	Сукупність розроблених або вдосконалених товарів, послуг, процесів, ідей, методів чи принципів, які мають практичне застосування для досягнення економічного, науково-технічного, екологічного, соціального, інформаційного чи іншого ефекту.
7.	Зянько В., Єпіфанова І., Зянько В.	Творчий результат реалізації новаторської ідеї у конкретній формі — новому методі, засобі чи заході людської діяльності, впровадження яких змінює звичні способи роботи; продукті, технології чи послугі з новими споживчими характеристиками, що сприяє розширенню ринкового попиту та забезпечує економічний, соціальний, екологічний чи інший ефект.
8.	Мочерний С., Ларіна Я.	Впровадження нових техніки, технологій, способів організації виробництва та збуту продукції, які забезпечують конкурентні переваги. Інновації здебільшого підтверджуються патентами.
9.	Харів П.	Результат інноваційної діяльності, представлений у формі наукових, технічних, організаційних або соціально-економічних нововведень, що можуть виникати на будь-якому етапі інноваційного процесу.

Аналіз різних дефініцій, запропонованих вченими, дозволяє зробити

висновок про їх концептуальну схожість, незважаючи на різні акценти на окремих аспектах, зокрема, в контексті вивчення ролі інноваційного розвитку безпосередньо в підприємстві. Узагальнюючи міжнародний досвід формування та розвитку інноваційної діяльності, зокрема у сфері її реалізації підприємницькими структурами, окремі фахівці виділяють кілька моделей інноваційного розвитку: [9]

1. Євроатлантична модель (традиційна) – модель повного інноваційного циклу (від формування інновації до впровадження її у виробництво підприємствами), яка головним чином апробована в країнах Західної Європи. У цій моделі поєднуються всі елементи науково-дослідних робіт, зокрема розвинуті фундаментальна і прикладна наука, розробка дослідних зразків та їх запуск у виробництво.

2. Східноазійська модель інноваційного розвитку (Японія, Південна Корея, Гонконг): ключове значення мають фундаментальні розробки, що формуються в дослідницьких лабораторіях корпорацій. Важливим аспектом цієї моделі є значна орієнтація держав Східної Азії на запозичення технологій і експорт готової високотехнологічної продукції.

3. Альтернативна модель інноваційного розвитку застосовується в Таїланді, Чилі, Йорданії, Португалії та інших країнах, які не мають значного наукового потенціалу, сировинних ресурсів або високотехнологічних виробництв. Однак ці країни орієнтуються на розвиток окремих галузей, таких як легка промисловість, рекреація, підготовка фахівців у сфері послуг, зокрема фінансових. Такий підхід дозволяє компенсувати недоліки та сприяти економічному розвитку.

До ключових концептуальних аспектів інноваційного розвитку, які важливі для стимулювання підприємництва в Україні зокрема, віднесемо: науково-дослідницька діяльність; технологічний розвиток; підтримка стартапів та малих підприємств; заохочення та правовий захист інтелектуальної власності, що сприяє створенню інновацій, оскільки гарантує права на винаходи; якісна освіта та підготовка кадрів; міжнародна співпраця; сприяння

культури інновацій і стартап-культури; стратегічне планування та інноваційні стратегії; вивчення інноваційних можливостей, маркетинг і комунікація.

Основними принципами формування національної інноваційної екосистеми є: синергійності зв'язків суб'єктів (елементів) системи; національної самобутності; гармонізації з європейськими стандартами; органічності взаємодії суб'єктів (елементів) системи; розвитку стартап-підприємництва.

Зазначимо, що перші три принципи є відносно традиційними, тоді як останні два пов'язані з принципово новими трендами в глобальному бізнес-середовищі, які поступово поширюються і в Україні. Більше того, стартап-підприємництво вже починає сприйматися як діяльність, яку держава прагне підтримувати, незважаючи на дискусії щодо відсутності чіткого законодавчого визначення. Водночас органічність взаємодії в інноваційному процесі, з огляду на глобальні виклики та тренди цифровізації, стане одним із пріоритетів державної інноваційної політики. Бізнес, у свою чергу, буде реагувати на нові вимоги та адаптуватися до тіснішої кооперації в національному інноваційному просторі в Україні.

1.2. Інституційні засади інноваційного підприємництва в Україні

В умовах глобальних викликів обґрунтування науково-прикладних підходів до стимулювання інноваційного розвитку підприємництва вимагає чіткого розуміння архітекtonіки інституційного регулювання відповідних процесів у державі. Важливо враховувати принципово нові реалії функціонування національної економіки під час війни, необхідність післявоєнного відновлення та інтеграції в ЄС, які стануть пріоритетами після перемоги України.

Проаналізувавши праці вчених, які фактично сформували положення теорії інституціоналізму, можна з'ясувати концептуально-теоретичні підходи вітчизняних фахівців до досліджуваних проблем. Так, зокрема, деякі українські

науковці вважають інститутом закріплену (формально чи неформально) окрему норму, а також сукупність таких норм у певному секторі організації чи установі («фінансові інститути», «інститути державного управління») [21].

Перевагою інституціональної концепції М. Данько є те, що економічні процеси пояснюються не лише економічними, але й соціально-політичними, правовими, соціально-психологічними, етичними умовами життя, а також звичаями, традиціями і звичками, що існують як у житті окремої людини, так і суспільства загалом. І. Манцуров, у свою чергу, стверджує про сукупність різнорівневих інститутів, які можна розглядати як інституційну матрицю формальних правил і неформальних обмежень. Інші науковці наголошують, що інституціональне середовище слід вивчати в контексті систем відносин «економіка – політика», «економіка – право», «економіка – мораль», «економіка – ідеологія», «економіка – культура». Така наукова позиція зрозуміла, оскільки у кожній із вказаних систем відносин де-факто використовуються різні інструменти, як формальні, так і неформальні. Саме їх комплексний вплив і формує інституціональне середовище конкретного соціуму або середовище в межах певних систем суспільних відносин. Безумовно, градація цих інструментів є складним питанням, над яким продовжують працювати науковці.

Якщо розглядати норми, що були впроваджені в чинне законодавство стосовно інструментів державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, зокрема спрямованих на стимулювання розвитку інноваційного підприємництва, то, згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», таке регулювання реалізується через:

- визначення та підтримка пріоритетних напрямків інноваційної діяльності;
- формування та реалізація державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки та стимулювання інноваційної діяльності;

- захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансова підтримка виконання інноваційних проєктів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що надають кредити на виконання інноваційних проєктів;
- встановлення пільгового оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримка функціонування та розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

На нашу думку, інституційне регулювання та стимулювання інноваційного розвитку підприємництва слід розглядати як сукупність заходів і дій, що базуються на законодавстві та програмно-стратегічних документах, неформальних нормах ділових відносин, які здійснюються державними органами, місцевим самоврядуванням, громадськими організаціями та приватним сектором. Ці заходи спрямовані на підтримку інноваційної активності, пропагування культури інновацій серед індивідів та бізнесу в соціумі, а також на досягнення динамічної рівноваги в межах сприятливого інституційного середовища.

Таким чином, інституційне регулювання є конкретною діяльністю, що реалізується не лише державними інститутами, а й інститутами громадянського суспільства та безпосередньо суб'єктами підприємництва. Її результатом має стати формування сприятливого бізнес-середовища. Водночас запропонована дефініція підкреслює регулюючий потенціал неформальних інститутів та їх роль у розвитку інституційного середовища в країні, що в Україні часто недооцінюється.

В цілому, інституційне середовище в Україні охоплює різні органи, законодавство та політику на відповідних рівнях державної влади й управління, включаючи муніципалітети, що в сукупності формують умови для функціонування суспільства, державних інститутів та безпосередньо інноваційного підприємництва.

Інституційне середовище, яке сформувалося в Україні на сьогоднішній

день під впливом різних факторів, зокрема війни, не сприяє переходу економіки до моделі інноваційного розвитку. У ньому значною мірою переважають екстрактивні інститути (орієнтовані на «викачування» ресурсів, зокрема через олігархічний вплив на бізнес), що знижує потенціал підприємств, конкурентоспроможність та демотивує їх до розвитку.

Період ринкової трансформації в Україні супроводжувався зниженням економічного потенціалу, а також трансформацією економічних, політичних і соціальних інститутів, часто в напрямках, які не зовсім гармонізуються з європейськими передовими практиками.

Загалом, інституційні основи регулювання та стимулювання інноваційної діяльності в Україні складаються з формальних та неформальних інститутів, вплив яких на функціонування інноваційної екосистеми є вирішальним, з огляду на потенціал її розвитку та ефективність. Формальні інститути мають вирішальне значення для регулювання інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва. Вони встановлюють правові рамки та механізми, які забезпечують фінансування інновацій, знижують фінансові ризики та стимулюють інвестиції в новаторські проекти, ідеї, а також підтримку молодих стартап-команд.

Отже, з огляду на вищезазначене, зокрема на розглянуті концептуально-теоретичні основи інституційного регулювання та положення теорії інституціоналізму, сформульовані класиками, до формальних інститутів регулювання інноваційної діяльності підприємництва в Україні можна віднести: законодавство України, включаючи програмні документи та стратегії в цій галузі; інститути регулювання, тобто органи державної влади й управління, місцевого самоврядування, які в межах своїх повноважень впливають на інноваційні процеси, їх фінансування та інші механізми підтримки інноваційного підприємництва [31].

Отже, об'єктом впливу є національна інноваційна екосистема, яка, враховуючи її структурно-функціональну специфіку, повинна характеризуватись самотутністю та національною ідентичністю, особливо в

контексті глобальних викликів сучасності. Одночасно така екосистема виступає середовищем для розвитку молодих підприємців-інноваторів, стартап-команд, починаючи з шкільного рівня, університету і надалі через постійні тренінги, навчання, менторський супровід, а також розвиток культури навчання та самовдосконалення «протягом усього життя». Вона повинна сприяти інноваційному розвитку підприємництва на різних етапах.

1.3. Зарубіжний досвід розвитку підприємництва та можливості його застосування в Україні

Еволюція світової економічної системи досягла такого етапу, коли економіки багатьох країн, завдяки розвитку тісних ділових зв'язків та поглибленню поділу праці, стали частиною спільного середовища, в якому діють міжнародні компанії, національні уряди, індивідуальні інвестори та інші учасники.

Основний обсяг інновацій підприємства впроваджує для вдосконалення технологічного супроводу операційних процесів і необоротних активів. Це сприяє зменшенню виробничих витрат, підвищенню фондовіддачі та продуктивності праці, заощадженню дефіцитних ресурсів і зміцненню конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Сьогодні Україна рішуче рухається до вступу в ЄС та поступово виконувала всі умови для початку переговорів, велика частина яких стосується економіки.

У контексті глобалізаційних викликів та посилення євроінтеграційних процесів особливу увагу слід приділяти вивченню специфіки функціонування підприємницького сектору в провідних країнах світу, застосуванню методів стимулювання інноваційного розвитку бізнес-структур та інструментів формування сприятливого середовища для діяльності суб'єктів господарювання.

Розвинені країни, з огляду на посилення глобалізаційних викликів, застосовують різноманітні інструменти та методи для формування

сприятливого економічного середовища, яке стимулює інноваційний розвиток підприємницьких структур. Важливу роль у цьому процесі відіграють державні інститути, які розробляють та впроваджують відповідну політику, а також стимулюють розвиток підприємництва на рівні регіонів і країни в цілому.

Сьогодні лідерство у створенні сприятливих умов для розвитку екосистеми стартапів належить США, які очолюють рейтинг країн за кількістю стартапів у 2023 році. До першої десятки цього рейтингу також увійшли провідні країни, такі як Великобританія, Німеччина, Франція, Іспанія, Канада та інші. Зважаючи на домінування США в цьому рейтингу, корисним є вивчення їхнього досвіду щодо створення умов для підтримки інноваційного підприємництва. У 2023 році в США функціонувало понад 50 тисяч венчурних стартапів, з яких лише незначна кількість досягла вартості в один мільярд доларів США.

Сьогодні немає єдиної думки серед науковців і практиків щодо того, в якому регіоні створено найкращі умови для розвитку стартапів: одні підтримують США, інші — Європу.

Проаналізуємо детальніше відмінності, що стосується простоти залучення фінансових ресурсів для реалізації стартапу в США, то це зумовлено великою кількістю венчурних компаній та бізнес-ангелів на ринку, що робить процес отримання фінансування значно простішим порівняно з європейськими країнами. В Європі стартапи часто стикаються з жорсткою конкуренцією за обмежений капітал, особливо на стадії зростання проєкту.

Слід підкреслити, що екосистема інноваційного підприємництва в європейських країнах значно менша за розмірами порівняно з американською, а ринок стартапів є обмеженим. Крім того, він є багатонаціональним, що створює необхідність дублювати характеристики товарів основними європейськими мовами для їх поширення в різних країнах.

Ще однією відмінністю між екосистемами стартапів у США та Європі є нестача менторів у останній. Сьогодні європейські країни стикаються з дефіцитом бізнес-наставників та потребують розвитку інфраструктури, яка

супроводжуватиме інноваційних підприємців на етапі їх становлення. У свою чергу, стартапи в США мають набагато менше проблем у цій сфері, оскільки в екосистемі присутня велика кількість бізнес-янголів.

Стартапи в США зазвичай дотримуються стратегії зростання, орієнтуючись на великий ринок та високий рівень конкуренції. Американські стартапи, як правило, реалізуються з успіхом і зберігають стійкий ріст завдяки підтримці венчурних інвесторів. Однак така тактика частково обмежує доступ до фінансових ресурсів, поки вони не досягнуть значних обсягів, що значно підвищує невизначеність, пов'язану з можливими провалами у реалізації інноваційних проєктів або недосягненням очікуваних результатів.

Стартапи в європейських країнах, на відміну від американських, дотримуються стратегії дохідного зростання, що зумовлено дефіцитом фінансових ресурсів для впровадження інновацій та необхідністю отримувати більші грошові потоки на початкових стадіях реалізації проєкту. З іншого боку, європейські стартапери обмежені у фінансуванні власного прогресу, оскільки основним джерелом фінансування є позитивні фінансові результати, що стають основою для подальшого розвитку проєкту. Така ситуація призводить до більшої незалежності інноваторів та концентрації фінансових ресурсів у невеликій групі інвесторів [27].

Однією з важливих позитивних рис екосистеми американських стартапів є те, що вони надають своїм співробітникам термінові контракти (опціони) на придбання майнових прав, що стимулює їх залученість до розвитку компанії та забезпечує додаткові мотиви для довгострокової співпраці.

Практика провідних країн світу підтверджує ключову роль урядових інститутів у розвитку інноваційного підприємництва, оскільки вони розробляють законодавчу базу для їх функціонування, виступають інвесторами, а також беруть участь у створенні інституційної інфраструктури, розвитку акселераторів, інкубаторів та інших підтримуючих структур.

В Україні сьогодні роль держави в розвитку стартапів ще недостатня, законодавство має багато прогалин, а діяльність стартапів потребує

ефективного регулювання з урахуванням їх специфіки та умов. Значна кількість проблем виникає в забезпеченні захисту інтелектуальних прав, і законодавство в цій сфері потребує суттєвого удосконалення [45].

У довоєнний період держава задекларувала низку планів, спрямованих на активізацію сфери інновацій та створення сприятливих умов для залучення інвестицій, однак більшість з них так і залишилися нереалізованими.

З іншого боку, є приклади країн, де держава не відіграє значної ролі у розвитку інноваційного підприємництва, і результати функціонування ринку стартапів у них є низькими (Чехія, Румунія, Словенія, Хорватія). Тому вони не займають високих позицій у рейтингу 2023 року. Незважаючи на другий рік війни, Україна випередила ці країни за кількістю стартапів за підсумками поточного року, хоча державне регулювання цього сектору в Україні потребує значного удосконалення.

Для активізації формування вітчизняної стартап-екосистеми, як важливого напрямку інноваційного розвитку підприємництва, доцільно розробити та впроваджувати ефективну державну політику, спрямовану на стимулювання розвитку інноваційних підприємницьких структур, а також підтримку сфери венчурного капіталовкладення.

Для цього необхідно реалізувати низку заходів, зокрема: створення урядом бази даних про організації, що функціонують у секторі венчурного капіталовкладення; співпраця з вищими навчальними закладами для підготовки професійних інноваційних менеджерів; забезпечення захисту прав інтелектуальної власності; покращення процесів мобілізації та інвестування ресурсів венчурних компаній; прогнозування ринкових параметрів, що визначають фінансові результати від виробництва інноваційної продукції, реалізованої через конкретний стартап; ухвалення відповідного законодавчого забезпечення, яке б детально регламентувало здійснення капіталовкладень в інноваційні проєкти; полегшення доступу міжнародних інвестиційних ресурсів на вітчизняний ринок; підвищення рівня безпеки та вдосконалення механізму гарантій і страхування інноваційних капіталовкладень [15].

Особливо корисним для вітчизняної економіки буде досвід США щодо функціонування системи урядових замовлень як важливого інструменту стимулювання розвитку підприємств у певних галузях. У ситуації, коли частка держави у виробничій сфері є досить низькою, уряд США через механізми укладення угод ефективно залучає комерційні структури до вирішення оперативних і довгострокових завдань суспільного розвитку. Для активізації розвитку підприємницьких структур у господарському праві США існують статті, що регламентують постійну квоту для підприємств при участі у реалізації урядових контрактів як субпідрядників основного підрядника. Такі контракти можуть також включати інструменти стимулювання зайнятості, регулювання тривалості робочого часу, форм виплати заробітної плати, соціальні пакети для працівників тощо.

Отже, формування привабливого середовища для здійснення підприємницької діяльності в країні значною мірою залежить від ефективності урядової політики щодо розвитку цього сектору та створення умов для залучення капіталу. Це включає дієве законодавство, справедливую систему оподаткування, можливості для міжнародних зв'язків, надання інформаційної та консультаційної підтримки, а також іншої допомоги підприємцям-інноваторам та стартапам.

Висновки до розділу 1.

Інноваційний розвиток у широкому розумінні включає процеси, стратегії та практики, спрямовані на створення та впровадження нових ідей, продуктів, послуг, технологій і методів на рівні країни з метою відкриття нових можливостей, підвищення конкурентоспроможності та поліпшення якості життя.

Інноваційний розвиток підприємництва доцільно розглядати як багатогранний і багатоетапний процес, що включає впровадження інноваційних рішень і стратегій у діяльність підприємств з метою підвищення ефективності, покращення фінансових та інших результатів, а також зміцнення конкурентоспроможності та стійкості. Такий підхід до інноваційного розвитку підприємництва є особливо важливим в умовах українських реалій, враховуючи глобальні виклики та загрози, зокрема ті, що виникають внаслідок війни.

Різномасштабність інноваційного розвитку підприємства виявляється у тому, що він охоплює різні напрями та стратегії, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності та стійкості. Багатоетапність цього процесу пов'язана з етапами інноваційного циклу, який традиційно починається з ідеї чи новації, проходить етапи досліджень і розробок, і завершується комерціалізацією, тобто випуском нових товарів і послуг на ринок. В Україні спостерігається проблема на етапі завершення цього процесу, зокрема на стадії комерціалізації інновацій.

Післявоєнне відновлення має ґрунтуватися на новітніх технологіях, оскільки це дозволить забезпечити високий рівень ефективності та конкурентоспроможності економіки. Модернізація повинна базуватися на інклюзивності інститутів, що інтегруватимуть якнайбільшу частину соціуму у соціально-економічні процеси, що сприятиме розвитку інноваційного мислення, стартап-культури та прогресу підприємництва, заснованого на інноваційних принципах розвитку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «САТУРН»

2.1. Аналіз активів та пасивів підприємства

Один із елементів оцінки загального фінансового стану підприємства полягає в аналізі активів та пасивів. Фінансовий стан є однією з ключових характеристик діяльності підприємства, що визначає його фінансову стабільність і здоров'я.

Зазвичай завданнями аналізу загального майнового стану підприємства є: оцінка динаміки загального обсягу та структури активів і пасивів підприємства; оцінка впливу змін активів на фінансовий стан підприємства; виявлення причин позитивних і негативних тенденцій у зміні активів підприємства; аналіз складу та структурних змін власного і залученого капіталу.

На початковій стадії аналізу вивчається динаміка загального обсягу та основних складових частин активів (майна) і капіталу, визначаються співвідношення оборотних та необоротних активів, а також співвідношення власного та позикового капіталу в складі пасиву. Крім того, обов'язковим етапом є аналіз динаміки структури капіталу, визначення питомої ваги власного капіталу та оцінка змін в обсягах короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості підприємства.

Отже, проведемо аналіз загального обсягу активів ТОВ «САТУРН» за 2021-2023 роки (табл. 2.1).

Дані таблиці 2.1 свідчать, що вартість активів підприємства зростала в аналізованих періодах. Зокрема, обсяг зростання вартості майна підприємства у 2022 році становив 3900 тис. грн (або 113,2% порівняно з 2021 роком). У 2023 році спостерігався ще вищий темп зростання активів у порівнянні з попереднім періодом – 121,4%.

Таблиця 2.1

Динаміка активів ТОВ «САТУРН» за 2021-2023 рр.

Показник	Значення показника, тис. грн.			Абсолютне відхилення, тис. грн.		Темп росту, %	
	на кін. 2021 р.	на кін. 2022 р.	на кін. 2023 р.	2022-21 рр.	2023-22 рр.	2022-21 рр.	2023-22 рр.
Необоротні активи							
Нематеріальні активи	41	33	43	-8	10	80,5	130,3
Незавершені капітальні інвестиції	356	356	356	0	0	100	100
Основні засоби	7857	7501	7866	-356	365	95,5	104,9
РАЗОМ	8254	7890	8265	-364	375	95,6	104,8
Оборотні активи							
Запаси:	16498	15893	15196	-605	-697	96,3	95,6
Виробничі запаси	6125	6005	5417	-120	-588	98	90,2
Готова продукція	9686	9243	9272	-443	29	95,4	100,3
Товари	687	645	507	-42	-138	93,9	78,6
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	746	3425	3278	2679	-147	459,1	95,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками							
з бюджетом	1	171	0	170	-171	17100	0
за виданими авансами	130	306	242	176	-64	235,4	79,1
інша поточна дебіторська заборгованість	182	104	60	-78	-44	57,1	57,7
Гроші та їх еквіваленти	3762	5683	13597	1921	7914	151,1	239,3
Інші оборотні активи	1	2	2	1	0	200	100
РАЗОМ	21320	25584	32375	4264	6791	120	126,5
БАЛАНС	29574,0	33474	40640	3900	7166	113,2	121,4

Зростання вартості майна підприємства відбулося переважно за рахунок збільшення оборотних активів, які мали позитивну динаміку як у 2022 році, так і в 2023 році. Зокрема, варто відзначити значне зростання дебіторської заборгованості за товари у 2023 році (у 3,5 рази) та вартості грошових коштів у

2023 році (майже в 1,5 рази). Загалом темп росту оборотних активів у 2023 році становив 126,5%.

У свою чергу, вартість необоротних активів у 2022 році дещо зменшилась, а у 2023 році незначно зросла на 4,8%. Дані зміни в динаміці відображені на рисунку 2.1.

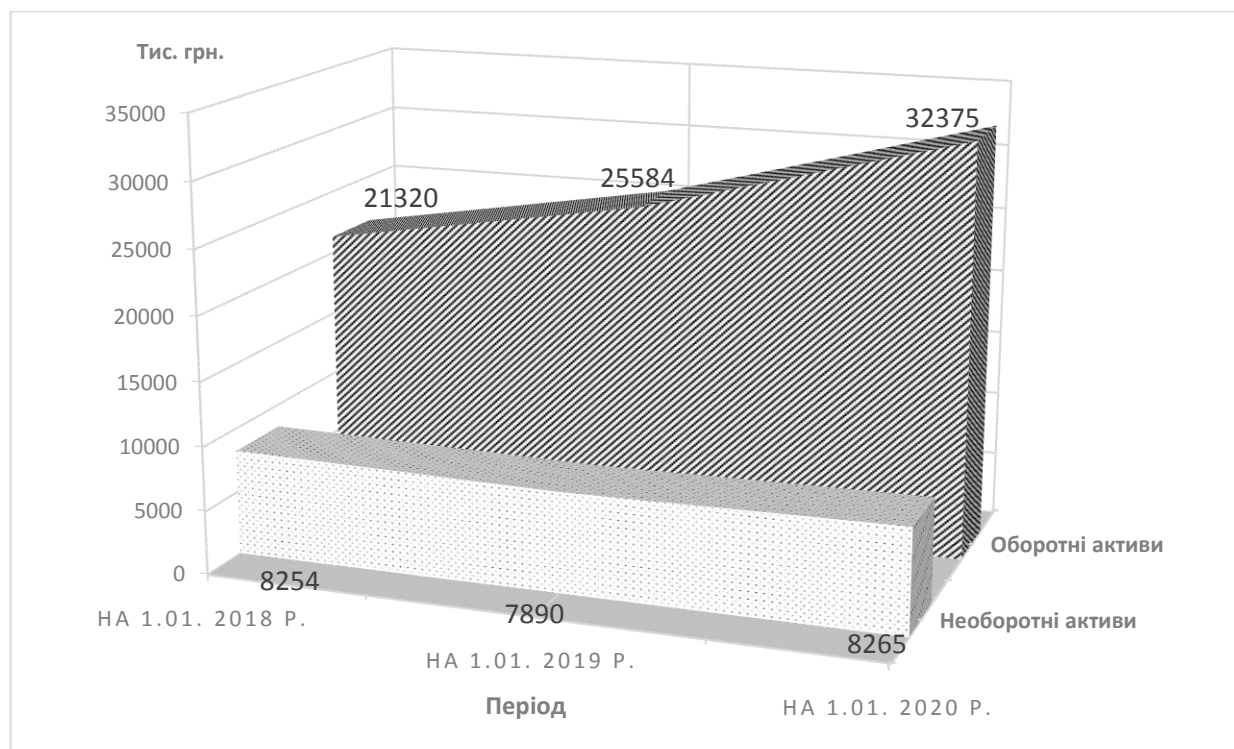

Рис. 2.1. Зміна загального обсягу активів
ТОВ «САТУРН» за 2019-2021 рр.

Наведені розрахунки свідчать, що темпи зростання оборотних активів на ТОВ «САТУРН» в аналізованому періоді є позитивними, на відміну від незначних змін у динаміці необоротних активів підприємства. Такі динамічні зміни вказують на стабільно високий рівень ліквідності компанії та потенційну відсутність проблем із розрахунками за зобов'язаннями. Здійснимо аналіз структурних змін активів ТОВ «САТУРН» у звітному періоді (табл. 2.2).

Як видно з даних, наведених у таблиці 2.2, в аналізовані періоди зросла частка оборотних активів підприємства, що свідчить про підвищення рівня його ліквідності. Так, на кінець 2019 року їх частка становила 72,1%, а на кінець 2020 року – 76,4%, на кін. 2021 року – 79,7%. Відповідно частка необоротних

активів у 2022 році знизилася на 4,3%, а у 2023 році – на 3,2%.

Варто відзначити такі структурні зміни в оборотних активах ТОВ «САТУРН», що відбулися у аналізовані періоди. Зокрема, відбулося зростання частки грошей та їх еквівалентів (з 12,7% у 2021 році до 33,5% у 2023 році) та зменшення частки запасів (з 55,8% до 37,4%). Ці динамічні зміни свідчать про зменшення обсягів продажу товарів у кредит і зміну політики розрахунків з дебіторами.

Дані структурні зміни активів підприємства зображено на рис. 2.2.

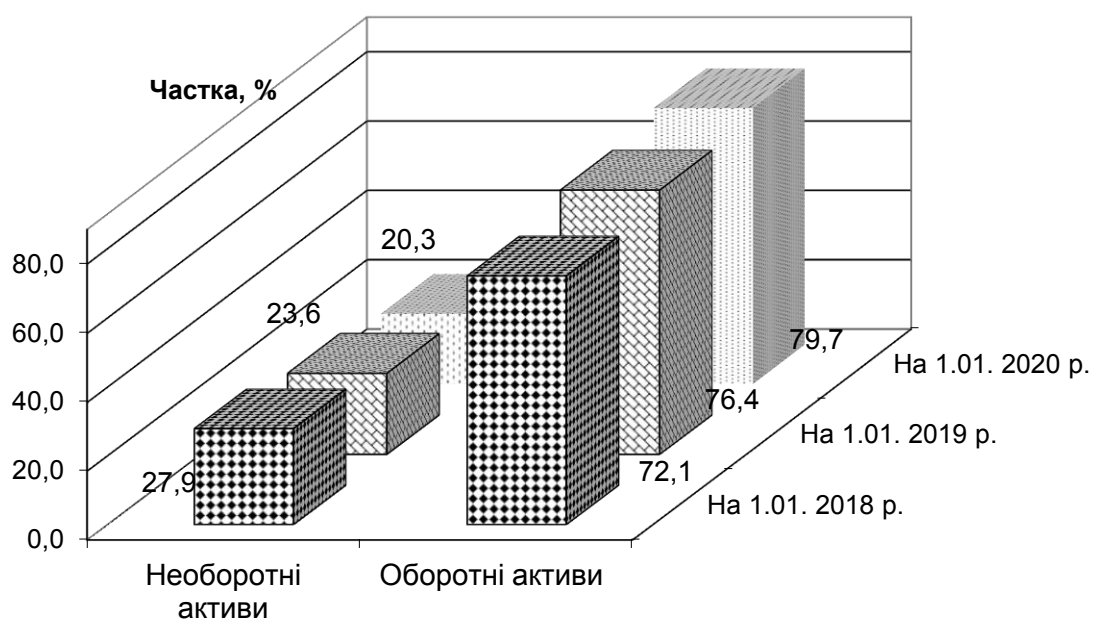

Рис. 2.2. Зміна структури активів ТОВ «САТУРН» у 2019-2021рр.

Проведемо дослідження зміни загального обсягу і структури капіталу. Завдяки цьому дослідженню ми зможемо визначити зміни у структурі власного та позикового капіталу, а також розмір залучених у оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Рівень фінансової стійкості значною мірою залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони походять і куди інвестуються (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка загального обсягу капіталу ТОВ «САТУРН» за 2021-2023 рр.

<i>Показник</i>	<i>Значення показника, тис. грн.</i>			<i>Абсолютне відхилення, тис. грн.</i>		<i>Темп росту, %</i>	
	<i>на кін. 2021р.</i>	<i>на кін. 2022 р.</i>	<i>на кін. 2023 р.</i>	<i>2022- 21 рр.</i>	<i>2023- 22 рр.</i>	<i>2022- 21 рр.</i>	<i>2023- 22 рр.</i>
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	1481	1476	1474	-5	-2	99,7	99,9
Резервний капітал	485	485	485	0	0	100	100
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	25919	29238	35978	3319	6740	112,8	123,1
Усього власного капіталу	27878	31197	37937	3319	6740	111,9	121,6
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	710	606	600	-104	-6	85,4	99
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	453	373	602	-80	229	82,3	161,4
<i>Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками:</i>							
за одержаними авансами	4	10	8	6	-2	250	80
з бюджетом	144	320	408	176	88	222,2	127,5
зі страхування	21	127	166	106	39	604,8	130,7
з оплати праці	164	469	560	305	91	286	119,4
з учасниками	1	6	26	5	20	600	433,3
Поточні забезпечення	0	151	99	151	-52	0	65,6
Інші поточні зобов'язання	199	215	234	16	19	108	108,8
Усього поточних зобов'язань	1696	2277	2703	581	426	134,3	118,7
Загальна сума капіталу	29574	33474	40640	3900	7166	113,2	121,4

Аналізуючи дані таблиці 2.3, можна зазначити, що вартість капіталу підприємства збільшилася у 2022 році на 3900 тис. грн, або на 13,2%, а у 2023 році – на 7166 тис. грн, або на 21,4%. У пасиві балансу відбулися такі зміни. Власний капітал підприємства зріс з 27878 тис. грн на кінець 2021 року до

37937 тис. грн на кінець 2023 року, з темпом приросту 21,6% у 2023 році. Це зростання було виключно за рахунок чистого прибутку, отриманого в звітних періодах. Нерозподілений прибуток на кінець 2023 року становив 35978 тис. грн. Резервний капітал залишився на рівні 485 тис. грн. Поточні зобов'язання підприємства у 2022 році збільшилися на 34,3%, а в 2023 році темп приросту знизився до 18,7%. Найбільше зростання у 2023 році зафіксовано за статтями: кредиторська заборгованість за товари (збільшення на 229 тис. грн) та поточна заборгованість за оплату праці (збільшення на 91 тис. грн). Водночас обсяги поточних забезпечень та короткострокових кредитів банків зменшилися. Сума кредиту на кінець 2023 року становила 600 тис. грн.

Подальшим етапом аналізу є дослідження динаміки структури капіталу ТОВ «САТУРН» за відповідний період (табл. 2.4).

Частка позикового капіталу в аналізованому періоді трохи зросла і становила 6,7%. Найвищий рівень цього показника спостерігався у 2022 році – 6,8%. Найбільшу, хоча й незначну, питому вагу в структурі поточних зобов'язань на кінець 2023 року мали короткострокові кредити банків, що складала 1,5% від загальної вартості капіталу підприємства. Такі показники структури капіталу та незначні зміни протягом звітних періодів свідчать про високий рівень фінансової стійкості підприємства.

Загалом, зміни в обсягах та структурі капіталу ТОВ «САТУРН» можна охарактеризувати як сприятливі для стабільного розвитку підприємства в майбутньому. Це підтверджується значною часткою власного капіталу, яка переважає в структурі джерел формування майна підприємства, а також істотним зменшенням обсягу заборгованості підприємства.

Якщо темпи зростання виручки від реалізації (прибутку від реалізації та інших видів діяльності) перевищують темпи зростання майна, це свідчить про ефективну роботу підприємства, і навпаки (це відоме як «золоте правило економіки»).

Таблиця 2.4

Динаміка структури капіталу ТОВ «САТУРН» за 2021-2023рр.

Показник	Значення показника, тис. грн.			Питома вага в загальній сумі капіталу, %			Відхилення по структурі, %	
	на кін. 2021р.	на кін. 2022р.	на кін. 2023р.	на кін. 2021р.	на кін. 2022 р.	на кін. 2023р.	2022- 21 рр.	2022- 22 рр.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1481	1476	1474	5,0	4,4	3,6	-0,6	-0,8
Резервний капітал	485	485	485	1,6	1,4	1,2	-0,2	-0,3
Нерозподілений прибуток	25919	29238	35978	87,6	87,3	88,5	-0,3	1,2
Усього власного капіталу	27878	31197	37937	94,3	93,2	93,3	-1,1	0,1
IV. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити банків	710	606	600	2,4	1,8	1,5	-0,6	-0,3
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	453	373	602	1,5	1,1	1,5	-0,4	0,4
<i>Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками:</i>								
за одержаними авансами	4	10	8	0,01	0,03	0,02	0,02	-0,01
з бюджетом	144	320	408	0,5	1	1	0,5	0
зі страхування	21	127	166	0,1	0,4	0,4	0,3	0
з оплати праці	164	469	560	0,6	1,4	1,4	0,8	0
з учасниками	1	6	26	0	0,02	0,06	0,02	0,04
Поточні забезпечення	0	151	99	0,0	0,5	0,2	0,5	-0,3
Інші поточні зобов'язання	199	215	234	0,7	0,6	0,6	-0,1	0
Усього поточних зобов'язань	1696	2277	2703	5,7	6,8	6,7	1,1	-0,1
Загальна сума капіталу	29574	33474	40640	100	100	100	-	-

2.2. Аналіз платоспроможності та ділової активності підприємства

Ділова активність – це комплексна характеристика, що відображає різні аспекти діяльності підприємства та оцінюється за допомогою системи показників ефективності його виробничо-господарської роботи в цілому. Позитивна динаміка цих показників сприяє зміцненню фінансового стану підприємства, зокрема через прискорення оборотності капіталу та підвищення його прибутковості.

Комплексна оцінка оборотності загального капіталу та його окремих елементів дозволяє визначити капіталовіддачу, привабливість підприємства для інвесторів, можливості збільшення обсягів виробництва без залучення додаткового капіталу, ефективність співвідношення власного та позикового капіталу, а також обґрунтованість політики надання та отримання комерційних кредитів.

Отже, на наступному етапі дослідження ми розрахуємо показники ділової активності підприємства, які є відносними індикаторами фінансових результатів діяльності та дають змогу оцінити поточний стан операційної та фінансової діяльності (табл. 2.5).

Дані таблиці 2.5 свідчать, що показники ділової активності підприємства за аналізований період демонструють позитивні зміни. Зокрема, загальна оборотність підприємства збільшилася на 0,3 рази у 2021 році. Тривалість обертання майна становила 201,3 днів. Оборотність оборотних активів зросла на 12,9%. Також спостерігалось скорочення періодів обертання виробничих запасів та товарів при майже незмінних абсолютних значеннях. Період обороту кредиторської заборгованості у 2021 році зменшився порівняно з 2020 роком, що свідчить про прискорення розрахунків з кредиторами. Цій тенденції також сприяло зменшення суми короткострокового кредиту банку в поточному році.

У звітному році зростанням тривалості обороту відзначалися лише грошові кошти та дебіторська заборгованість. Зокрема, значно збільшилася

тривалість обороту грошових коштів - майже в 1,5 рази, що пов'язано з підвищенням частки найбільш ліквідної частини майна підприємства.

Таблиця 2.5.

Оцінка ділової активності ТОВ «САТУРН» за 2021-2023 рр.

<i>Показники</i>	<i>Значення показника</i>			<i>Абсолютне відхилення</i>		<i>Темп росту, %</i>	
	<i>2021рік</i>	<i>2022рік</i>	<i>2023рік</i>	<i>2022-21 рр.</i>	<i>2021-22 рр.</i>	<i>2022-21 рр.</i>	<i>2023-21 рр.</i>
Період обертання активів, днів	312,7	238,9	201,3	-73,8	-37,6	76,4	84,3
Загальна оборотність	1,2	1,5	1,8	0,4	0,3	130,9	118,7
Період обертання необоротних активів	91,4	61,2	43,9	-30,2	-17,3	66,9	71,7
Оборотність необоротних активів	3,9	5,9	8,2	1,9	2,3	149,4	139,4
Період обертання оборотних активів	221,3	177,7	157,4	-43,6	-20,3	80,3	88,6
Оборотність оборотних активів	1,6	2	2,3	0,4	0,3	124,5	112,9
Період обертання запасів	171,2	122,7	83,2	-48,5	-39,5	71,7	67,8
Оборотність запасів	2,1	2,9	4,3	0,8	1,4	139,5	147,6
Період обертання виробничих запасів	62,2	46	31	-16,3	-14,9	73,9	67,5
Оборотність виробничих запасів	5,8	7,8	11,6	2	3,8	135,4	148,1
Період обертання товарів	8,8	5	3,1	-3,8	-1,9	57,4	62
Оборотність товарів	40,9	71,3	115,1	30,4	43,7	174,3	161,3
Період обертання дебіторської заборгованості	16,7	19,2	20,6	2,5	1,4	114,8	107,4
Оборотність дебіторської заборгованості	21,5	18,8	17,5	-2,8	-1,3	87,1	93,1
Період обертання грошових коштів	33,3	35,8	52,4	2,5	16,6	107,4	146,3
Оборотність грошових коштів	10,8	10,1	6,9	-0,7	-3,2	93,1	68,3
Період обертання кредиторської заборгованості	18,8	15,1	13,5	-3,7	-1,5	80,2	89,9
Оборотність кредиторської заборгованості	19,2	23,9	26,6	4,7	2,7	124,7	111,3
<i>Тривалість операційного циклу</i>	188	141,9	103,8	-46,1	-38,1	75,5	73,1
<i>Фінансового циклу</i>	169,2	126,8	90,2	-42,3	-36,6	75,0	71,1

У 2023 році, порівняно з попередніми періодами, скоротився період від інвестування коштів у виробничі запаси до отримання доходу від їх реалізації, тобто операційний цикл підприємства. Тривалість операційного циклу в поточному році склала 103,8 днів.

Показник тривалості фінансового циклу (період повного обігу коштів, інвестованих в оборотні активи, включаючи кредиторську заборгованість за сировину до отримання дебіторської заборгованості за продану готову продукцію) у 2021-2023 роках був позитивним (169,2 дні у 2021 році, 126,8 днів у 2022 році та 90,2 днів у 2023 році). Це свідчить, що розрахунки з кредиторами та постачальниками відбуваються швидше, ніж з дебіторами підприємства. Внаслідок цього підприємству може бракувати коштів для покриття термінових зобов'язань і здійснення поточної операційної діяльності. Однак слід зауважити, що підприємство має невеликий обсяг поточних зобов'язань та значну дебіторську заборгованість, і проблеми можуть виникнути лише за умов різкого зниження попиту на продукцію та скорочення замовлень.

Однією з явних ознак високої ліквідності, що дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, є наявність грошових коштів на його рахунках. Підприємство повинно підтримувати мінімальний запас коштів, що покриває поточні зобов'язання. Відсутність такого запасу вказує на фінансові труднощі підприємства. Натомість, надмірна кількість грошових коштів свідчить про можливі збитки, спричинені інфляцією та знеціненням грошей.

Для оцінки реального рівня ліквідності підприємства потрібно провести аналіз ліквідності балансу. Це включає порівняння активів і пасивів підприємства з використанням даних, наведених у балансі підприємства (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «САТУРН» за 2021-22рр.

<i>Показник</i>	Значення показника, тис. грн.			<i>Показник</i>	Значення показника, тис. грн.			Платіжний надлишок або нестача, тис. грн.		
	<i>на кін. 2021р.</i>	<i>на кін. 2022р.</i>	<i>на кін. 2023р.</i>		<i>на кін. 2021р.</i>	<i>на кін. 2022р.</i>	<i>на кін. 2023р.</i>	<i>на кін. 2021 р.</i>	<i>на кін. 2022 р.</i>	<i>на кін. 2023 р.</i>
Найліквідніші активи (A ₁)	3762	5683	13597	Негайні пасиви (П ₁)	986	1671	2103	2776	4012	11494
Активи, що швидко реалізуються (A ₂)	1065	4008	3582	Короткострокові пасиви (П ₂)	710	606	600	355	3402	2982
Активи, що повільно реалізуються (A ₃)	16498	15893	15196	Довгострокові пасиви (П ₃)	0	0	0	16498	15893	15196
Активи, що важко реалізуються (A ₄)	8254	7890	8265	Постійні пасиви (П ₄)	27878	31197	37937	19624	23307	29672

З розрахунків, наведених у таблиці 2.6, видно, що протягом звітного періоду ліквідність балансу ТОВ «САТУРН» є абсолютною. Це означає, що підприємство має значну суму найліквідніших активів і мінімальні негайні пасиви, що дозволяє виконати першу умову ліквідності балансу. У 2023 році найбільш ліквідні активи зросли до 13 597 тис. грн., що є достатнім для покриття першої групи пасивів. Також виконуються три інші умови ліквідності балансу, оскільки активів груп A₂ та A₃ (дебіторська заборгованість та запаси) вистачає для покриття короткострокових банківських кредитів (група П₂).

Загальний коефіцієнт ліквідності на ТОВ «САТУРН» у досліджуваному періоді відповідає нормативному значенню (норматив = 1), що свідчить про високий рівень ліквідності підприємства. Цей висновок підтверджується коефіцієнтами ліквідності, наведені в таблиці 2.7.

Аналіз показників платоспроможності підприємства, наведених у табл. 2.7, свідчить про те, що досліджуваний суб'єкт є абсолютно платоспроможним. Хоча в 2022 році значення коефіцієнта поточної ліквідності дещо зменшилося,

що є негативною тенденцією, воно все одно значно перевищує норматив (від 1 до 2) і підтверджує, що підприємство здатне виконати всі свої зобов'язання.

Таблиця 2.7

Аналіз показників ліквідності ТОВ «САТУРН» за 2021–2023 рр.

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення показника			Відхилення, +, -	
		<i>на кін. 2021 р.</i>	<i>на кін. 2022 р.</i>	<i>на кін. 2023 р.</i>	<i>2022-21 рр.</i>	<i>2023-22 рр.</i>
Коефіцієнт ліквідності поточної	<i>Поточні активи / Поточні пасиви</i>	12,6	11,2	12	-1,3	0,7
Коефіцієнт ліквідності швидкої	<i>(Поточні активи – Запаси) / Поточні пасиви</i>	2,8	4,3	9,8	1,4	5,5
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	<i>Кошти / Поточні пасиви</i>	2,2	2,5	5	0,3	2,5

Коефіцієнт швидкої ліквідності відображає здатність підприємства погасити свої поточні зобов'язання в умовах критичних ситуацій. Протягом звітного періоду значення цього коефіцієнта зросло. У 2022 році його значення становило 4,3, а в 2023 році — 9,8, що свідчить про те, що наявні грошові кошти та очікувані надходження від дебіторів значно перевищують короткострокові зобов'язання (в 4 і 10 разів відповідно).

Останній коефіцієнт є найсуворішим критерієм платоспроможності та ліквідності підприємства, і він показує, що підприємство здатне негайно погасити всі найбільш термінові зобов'язання за рахунок наявних грошових коштів. Значення цього коефіцієнта також значно перевищує нормативне (0,20-0,35).

Отже, за результатами дослідження встановлено, що підприємство є абсолютно платоспроможним протягом аналізованих періодів, а також спостерігається тенденція до зростання основних показників платоспроможності.

2.3. Аналіз динаміки ефективності підприємства

Ефективність діяльності підприємства безпосередньо залежить від обсягів отриманого прибутку за підсумками його діяльності. Тому аналіз слід розпочати з вивчення формування прибутку підприємства. Для оцінки цього процесу використовуються дані бухгалтерської звітності за формою №2 «Звіт про фінансові результати». Процес формування чистого прибутку ТОВ «САТУРН» у 2021-2023 роках представлений у таблиці 2.8.

За даними таблиці 2.8, підприємство отримало чистий прибуток у 2021 році в розмірі 535 тис. грн. У 2022 році він суттєво зріс — на 3826 тис. грн, що становить збільшення в 7 разів. У 2023 році чистий прибуток зріс більш ніж удвічі, або на 126%.

Чистий дохід у досліджуваних періодах також демонстрував зростання. Темпи цього зростання становили 138,4% у 2020 році та 139,5% у 2021 році. Показником ефективної діяльності підприємства є також те, що темпи приросту собівартості продукції не перевищували темпи приросту виручки від реалізації, з їх значеннями 28,6% і 30,1% відповідно.

Валовий прибуток зростав більш ніж у 1,5 рази в період 2021-2023 років. Темпи його приросту становили 67,8% у 2021 році та 61,1% у 2023 році. Зростання виручки від реалізації продукції та валового прибутку в умовах економічної нестабільності свідчить про успішне управління фінансовим потенціалом підприємства.

Постійне збільшення обсягів виробництва та зростання продажів потребують відповідного зростання витрат. У досліджуваних періодах зростання спостерігалось в адміністративних витратах та витратах на збут. Найбільший темп зростання був за статтями витрат на збут у 2023 році, коли їх обсяг зріс на 72,2%.

Таблиця 2.8.

Формування прибутку ТОВ «САТУРН» у 2021-2023 рр.

№	Показник	Значення показника, тис. грн.			Абсолютне відхилення		Темп росту, %	
		2021 рік	2022 рік	2023рік	2022- 21 рр.	2023- 22 рр.	2022- 21 рр.	2023- 22 рр.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід (ви-ручка) від реалізації продукції	34335	47513	66273	13178	18760	138,4	139,5
2	Собівартість реалізованої продукції	25745	33099	43051	7354	9952	128,6	130,1
3	Валовий прибуток	8590	14414	23222	5824	8808	167,8	161,1
4	Адміністративні витрати	6561	7569	9056	1008	1487	115,4	119,6
5	Витрати на збут та інші операційні витрати	4049	5453	9388	1404	3935	134,7	172,2
6	Собів. реалізованої продукції з врахув. адмін. витрат і витрат на збут	36355	46121	61495	9766	15374	126,9	133,3
7	Прибуток (збиток) від реалізації	-2020	1392	4778	3412	3386	-68,9	343,2
8	Інші операційні доходи	2228	3058	5857	830	2799	137,3	191,5
9	Прибуток від операційної діяльності	208	4450	10635	4242	6185	2139,4	239
10	Різниця між іншими фінансовими доходами та витратами	471	270	33	-201	-237	57,3	12,2
11	Фінансові витрати	13	38	119	25	81	292,3	313,2
12	Прибуток від зви-чайної діяльності	666	4682	10549	4016	5867	703,0	225,3
13	Податок на прибуток	131	861	1898	730	1037	657,3	220,4
14	Чистий прибуток	535	3821	8651	3286	4830	714,2	226,4

У аналізованому періоді підприємство отримало значні інші операційні доходи, що дозволило покрити збиток від основної діяльності у 2021 році та збільшити прибутки від операційної діяльності у 2022-2023 роках. Загалом формування прибутку на ТОВ «САТУРН» у цей період можна вважати ефективним, що дозволило виплатити дивіденди учасникам та спрямувати частину прибутку на розвиток підприємства.

Дані таблиці 2.9 дозволяють зробити наступні висновки. Усі основні показники рентабельності досліджуваного підприємства демонстрували зростання. Рентабельність реалізації товарів за чистим прибутком у 2021 році становила 1,6%, у 2022 році — 8%, а в 2023 році — 13,1%.

Рентабельність активів (майна), розрахована за чистим прибутком, також демонструвала зростання. У 2021 році її значення складало 23,3%, що більше ніж у два рази перевищує показник попереднього року. Подібну тенденцію спостерігали й у рентабельності власного капіталу. Збільшення чистого прибутку в звітних періодах призвело до значного підвищення всіх показників рентабельності.

Ефективність діяльності підприємства оцінюється за допомогою показників рентабельності, динаміку яких для ТОВ «САТУРН» представлено в таблиці 2.9.

Для дослідження ефективності використання позикових ресурсів підприємства розраховані показники кредитовіддачі, кредитомісткості та прибутковості позикових ресурсів. Кредитовіддача — це показник, який відображає обсяг реалізації, що підприємство отримує на 1 грн позикових ресурсів. Значення цього показника зросло з 20,2 грн у 2021 році до 26,6 грн у 2023 році.

Кредитомісткість є зворотним показником до кредитовіддачі. Для підприємства позитивною є тенденція до зменшення цього показника. У разі ТОВ «САТУРН» у 2023 році спостерігалось незначне зниження обсягу залучення позикових ресурсів на одиницю доходу від реалізації (на 0,01 грн).

Таблиця 2.9

Основні показники рентабельності ТОВ «САТУРН» за 2021-2023рр.

Показники	Розрахунок	Значення показника			Відхилення, +,-	
		2021 рік	2022 рік	2023 рік	2022- 21 рр.	2023- 22 рр.
Рентабельність реалізації товарів за прибутком від реалізації	<i>Прибуток від реалізації / Чиста виручка від реалізації</i>	-5,9	2,9	7,2	8,8	4,3
Рентабельність реалізації товарів за чистим прибутком	<i>Чистий прибуток / Чиста виручка від реалізації</i>	1,6	8	13,1	6,4	5,1
Рентабельність активів	<i>Чистий прибуток / Актив балансу</i>	1,8	12,1	23,3	10,3	11,2
Рентабельність активів (за валовим прибутком)	<i>Валовий прибуток / Актив балансу</i>	28,8	45,7	62,7	16,9	16,9
Рентабельність власного капіталу	<i>Чистий прибуток / Власний капітал</i>	1,9	12,9	25	11	12,1
Рентабельність необоротних активів	<i>Чистий прибуток / Необоротні активи</i>	6,1	47,3	107,1	41,2	59,8
Рентабельність оборотних активів	<i>Чистий прибуток / Оборотні активи</i>	2,5	16,3	29,9	13,8	13,6
Кредитовіддача	<i>Обсяг реалізації / Середня сума позикових ресурсів</i>	20,2	23,9	26,6	3,7	2,7
Кредитомісткість	<i>1 / Кредитовіддача</i>	0,05	0,04	0,04	-0,01	0
Рентабельність позикових ресурсів	<i>Чистий прибуток / Позикові ресурси</i>	29,9	192,3	347,4	162,5	155,1

Прибутковість позикових ресурсів відображає розмір чистого прибутку, який припадає на 1 грн позикових ресурсів. У досліджуваному періоді цьому показнику було притаманне суттєве зростання, що зумовлено як збільшенням чистого прибутку, так і стабільною структурою капіталу підприємства.

Отже, з проведеного аналізу видно, що показники рентабельності демонструють позитивну динаміку. Основною причиною цих тенденцій є зростання чистого прибутку, що свідчить про достатньо високий рівень ефективності фінансово-господарської діяльності. Однак разом із цим виникає завдання для власників підприємства щодо пошуку шляхів оптимізації управління залишками вільних грошових коштів для мінімізації втрат від їх

знецінення.

З урахуванням вищезазначеного, наступним етапом аналізу ефективності діяльності підприємства буде розрахунок показників рентабельності вкладеного капіталу (інвестицій) та ефективності використання ресурсів підприємства. До таких показників відносяться: коефіцієнт генерування доходу, рентабельність інвестованого капіталу, рентабельність активів та інвестованого капіталу за післяподатковою базою, ефективність використання ресурсного потенціалу та ефективність поточних витрат. Розрахунки цих показників представлені в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники рентабельності вкладеного капіталу та ефективності використання фінансового та ресурсного потенціалу ТОВ «САТУРН» у 2021-2023рр.

Показники	Значення показника			Абсолютне відхилення, +,-		Відносне відхилення, %	
	<i>2021 рік</i>	<i>2022 рік</i>	<i>2023 рік</i>	<i>2022-21 рр.</i>	<i>2023-22 рр.</i>	<i>2022-21 рр.</i>	<i>2023-22 рр.</i>
Коефіцієнт генерування доходу	0,022	0,149	0,285	0,127	0,136	665	191,7
Рентабельність інвестованого капіталу	0,02	0,13	0,25	0,11	0,12	668,3	194,2
Рентабельність активів (післяподаткова база)	0,018	0,122	0,236	0,104	0,114	668,1	193,3
Рентабельність інвестованого капіталу (післяподаткова база)	0,02	0,13	0,25	0,11	0,12	672,7	194,1
Ефективність використання ресурсного потенціалу	0,9	1,1	1,3	0,2	0,2	123	111,6
Ефективність поточних витрат	0,02	0,11	0,19	0,088	0,08	564	177,6

Як видно з даних таблиці 2.10, значення всіх показників рентабельності вкладеного капіталу та ефективності використання фінансового й ресурсного потенціалу показали позитивну динаміку протягом досліджуваного періоду.

Коефіцієнт генерування доходів відображає здатність активів підприємства генерувати доходи до сплати відсотків та податків. Згідно з даними, на ТОВ «САТУРН» цей показник зріс з 0,022 у 2021 році до 0,285 у 2021 році.

Таблиця 2.11

Збалансована система показників ефективності використання та формування фінансового потенціалу ТОВ «САТУРН» у 2021-2023 рр.

<i>Показники</i>	<i>Значення показника</i>			<i>Абсолютне відхилення, +,-</i>	
	<i>2021 рік</i>	<i>2022 рік</i>	<i>2023 рік</i>	<i>2022-21 рр.</i>	<i>2023-22 рр.</i>
Сумарні активи	29574	33474	40640	3900	7166
Період оборотності запасів	171,2	122,7	83,2	-49	-40
Чисті активи	19624	23307	29672	3683	6365
Прибутковість чистих активів	2,7	16,4	29,2	13,7	12,8
Прибутковість сумарних активів (ROA)	1,8	12,1	23,3	10,3	11,2
Прибуток у % співвідношенні до доходу з продаж	1,56	8,04	13,05	6,5	5
Середньозважена вартість власного капіталу	0,028	0,013	0,047	-0,016	0,034
Середньозважена вартість позикового капіталу	0,02	0,06	0,2	0,04	0,14
Середньозважена вартість капіталу	2,8	1,6	5,7	-1,2	4,1
Додана економічна вартість (EVA)	-242,5	3322,3	6485,3	3565	3163
Прибутковість інвестицій (ROI)	0,02	0,13	0,25	0,11	0,12
Прибутковість власного капіталу (ROE)	1,9	12,9	25,	11	12,1
Сумарні активи на працівника	271,3	309,9	366,1	38,6	56,2
Додаткова вартість на працівника	-2,1	28,4	54,0	30,5	25,6
Чистий прибуток	535	3821	8651	3286	4830
Дивіденди	842	421	1911	-421	1490

Для комплексної оцінки фінансового стану підприємства використовуємо перспективу «фінанси», яка є складовою частиною збалансованої системи показників. Перспектива «фінанси» дозволяє визначити, як підприємство буде

збільшувати свою вартість і приносити вигоду своїм власникам. В рамках цієї перспективи основні критерії будуть згруповані в таблицю 2.11.

Рентабельність інвестованого капіталу та рентабельність інвестованого капіталу за післяподатковою базою також демонстрували зростання в звітному періоді. Їх значення, які в даному періоді були однаковими, на кінець 2023 року склали 25%, що відповідає рівню 2023 року. Показник рентабельності інвестованого капіталу схожий на рентабельність власного капіталу, але відрізняється тим, що у чисельнику враховуються сплачені відсотки за кредит, а в знаменнику, окрім власного капіталу, додаються також довгострокові зобов'язання. Показник ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства також продемонстрував зростання в 2023 році. Його значення досягло 1,3 пункту, що на 0,2 пункти більше порівняно з попереднім періодом. Значно зріс і показник ефективності поточних витрат підприємства, що свідчить про ефективне управління цими витратами.

Як видно, ТОВ «САТУРН» має відносно низьке значення середньозваженої вартості капіталу. Це стало можливим завдяки тому, що банк, який обслуговує підприємство, відкрив кредитну лінію з низькими відсотками. Кредитна лінія була надана в межах коштів, що знаходяться на рахунку ТОВ «САТУРН». Однак зміна фінансової політики банку, що полягала в підвищенні відсоткових ставок, а також збільшення використання кредитної лінії протягом року призвели до зростання середньої вартості капіталу підприємства в 2023 році. Крім того, суттєве збільшення обсягу дивідендів, частка яких у чистому прибутку склала 22% у 2023 році, також вплинуло на цей показник.

Незважаючи на зазначені фактори, додана економічна вартість має позитивне значення. Цей показник дозволяє оцінити ефективність підприємства з точки зору перетворення його прибутку на ринкову вартість. Отже, підприємство має потенціал для подальшого нарощення фінансових можливостей. Вважаємо, що саме показник доданої економічної вартості комплексно відображає ефективність формування фінансового потенціалу підприємства.

Висновки до розділу 2

У досліджуваних періодах спостерігалось поступове зростання вартості активів підприємства. Зокрема, у 2022 році вартість майна підприємства зросла на 3900 тис. грн., що становить 113,2% порівняно з 2021 роком. У 2023 році темпи приросту активів були ще вищими, досягнувши 121,4% від рівня попереднього року. Основним фактором збільшення вартості майна стало зростання оборотних активів.

Аналітичні дані свідчать про позитивну динаміку зростання оборотних активів ТОВ «САТУРН» протягом аналізованого періоду, на відміну від незначних змін у структурі необоротних активів. Така ситуація вказує на стабільно високий рівень ліквідності підприємства, що мінімізує ризики виникнення проблем із виконанням зобов'язань перед кредиторами.

Структура пасивів підприємства залишалася стабільною протягом аналізованих періодів, із суттєвим домінуванням власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування. У 2023 році його частка досягла 93,3%. Загалом, зміни в обсягах та структурі капіталу ТОВ «САТУРН» можна вважати сприятливими для забезпечення сталого розвитку компанії в майбутньому. Це підтверджується високою питомою вагою власного капіталу в джерелах формування активів та значним скороченням заборгованості підприємства.

У звітному періоді баланс ТОВ «САТУРН» характеризується абсолютною ліквідністю, оскільки значний обсяг найліквідніших активів у поєднанні з незначними терміновими зобов'язаннями забезпечує виконання першої умови ліквідності. Всі інші умови ліквідності балансу також дотримуються. Коефіцієнти ліквідності підтверджують абсолютну платоспроможність підприємства.

Для комплексної оцінки фінансового стану підприємства була застосована перспектива «фінанси», яка є складовою збалансованої системи показників, основним із яких виступає додана економічна вартість.

РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ

3.1. Вплив чинників на інноваційний розвиток сучасного підприємства

На сьогодні вітчизняна господарська система функціонує в надзвичайно складних умовах, які виникли внаслідок повномасштабної війни з росією, окупації значної частини територій України, втрати виробничого та податкового потенціалу, масштабної вимушеної міграції населення, а також фізичного знищення та релокації численних підприємств тощо.

Однак економіка України змогла витримати удари завдяки підтримці міжнародних партнерів і гідному протистоянню агресору, поступово звільняючи свої території. Разом з тим стало очевидно, що війна буде тривалою, і в післявоєнний період знадобляться значні зусилля для відновлення країни. Важливу роль у цьому процесі відіграватиме сектор підприємництва, інноваційний розвиток якого сприятиме підвищенню продовольчої безпеки, нарощуванню експортного потенціалу, формуванню фінансових ресурсів держави, збільшенню рівня зайнятості та доходів населення тощо.

Слід підкреслити, що кожна країна має свою унікальну специфіку організації та розвитку підприємницької діяльності, яка сформувалася історично та перебуває під впливом різноманітних факторів. Перелік цих факторів, зазвичай, схожий для багатьох країн. Однак у кожній країні вони впливають на діяльність підприємств по-різному, як стимулюючи, так і стримуючи їх інноваційний розвиток.

У сучасних умовах більшість національних урядів ставлять перед собою схожі завдання, основним з яких є забезпечення всебічного розвитку суспільства, зокрема через економічний прогрес. Ефективне функціонування підприємницьких структур є важливим елементом цього процесу, оскільки саме завдяки їм створюється валовий внутрішній продукт (ВВП), частина якого

використовується для виконання державних функцій. З цією метою дослідимо вплив діяльності суб'єктів господарювання на динаміку валового продукту [24].

Інвестиції є ключовим фактором розвитку сучасних підприємств, оскільки дозволяють оновлювати необоротні активи (основні засоби та нематеріальні активи), придбати необхідні оборотні засоби для безперервного виробничого процесу, наймати кваліфікованих менеджерів та освоювати нові ринки. Оскільки інвестиції спрямовуються лише в інноваційні складові діяльності суб'єктів господарювання, що здатні генерувати достатні фінансові результати, вони є важливим чинником інноваційного розвитку підприємницьких структур в будь-якій національній економіці.

Інвестиції підприємство можуть залучати як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел, на безкоштовній або позиковій основі. Однак важливим є ефективна реалізація цих інвестицій, яка дозволить досягти поставлених завдань і забезпечити досягнення довгострокових цілей підприємства.

Важливим чинником розвитку підприємництва є наявність на ринку доступних за ціною позикових ресурсів, які зазвичай надають банківські установи. У провідних країнах з розвиненим фінансовим ринком позикові фінансові ресурси для підприємства часто є дешевшими за власний капітал, оскільки рівень виплати дивідендів за простими акціями може значно перевищувати позиковий відсоток. Крім того, ринок позикового капіталу дозволяє підприємствам накопичувати достатній обсяг фінансових ресурсів для реалізації власної інноваційно-інвестиційної стратегії та здійснення капітальних вкладень [32].

Тіньовий сектор економіки є серйозним негативним фактором, що руйнівню впливає на всі аспекти господарської системи країни. Він становить значну загрозу для будь-якої держави, оскільки порушення господарських законів, ухилення від оподаткування та виробництво забороненої продукції мають негативний вплив на національну економіку. Це призводить до зниження рівня довіри до ключових інститутів держави, фінансових посередників та підприємств.

Іншим фактором, що визначає масштаби виробничої діяльності національного підприємницького сектору, вплив якого ми дослідили, є рівень податкового навантаження в економіці.

Цей показник визначається як співвідношення суми надходжень податків і зборів до зведеного бюджету України до валового продукту і виражається у відсотках. В цілому, високий рівень податкового тиску не слід вважати виключно негативною тенденцією, якщо в суспільстві існує висока податкова культура. У таких умовах громадяни не чинять опір введенню додаткових обов'язкових платежів, оскільки завдяки прозорості бюджетного процесу вони чітко розуміють, на що витрачаються ці кошти і які результати можна очікувати від таких витрат [34].

У сучасних умовах глобальної економіки стає очевидним, що інноваційний розвиток основної її складової – підприємницького сектору – неможливий без значного фінансування освіти і науки. Це забезпечує можливість проведення науково-дослідних робіт, впровадження інноваційних розробок та реалізації стартап-проектів тощо.

Тому дедалі більше поширюється співпраця закладів вищої освіти з підприємницькими структурами, спрямована на залучення останніх до підготовки висококваліфікованих фахівців, послугами яких вони зможуть скористатися в найближчому майбутньому.

Крім того, суб'єкти господарювання можуть залучатися до фінансування наукових досліджень та розробок, які вони згодом використовуватимуть у своїй діяльності.

Ще одним чинником, що впливає на інноваційний прогрес підприємства та масштаби його операційної діяльності в цілому, є розвиток ринку цінних паперів у країні. Він сприяє формуванню необхідного капіталу через емісію фінансових інструментів власності або боргу [44].

Сьогодні фондовий ринок відіграє ключову роль у формуванні інвестиційних ресурсів, оскільки в умовах глобалізації та цифровізації світової економічної системи дозволяє інвесторам спрямовувати свої кошти не лише в

національні компанії, а й у бізнеси за кордоном.

Етапами проведення аналізу інноваційного розвитку підприємств України є:

- формування інформаційних ресурсів на підставі статистичних даних Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Національного банку України, Міністерства фінансів України;
- розрахунок параметрів інноваційного розвитку підприємств України: оборотності, капіталу, інвестиційної активності та кредитування в країні, рівня податкового тиску і розмаху тіньової економіки, фінансування видатків на освіту і науку, розмірів ринку цінних паперів тощо;
- встановлення максимальних і мінімальних значень для окремих інноваційного розвитку підприємств, що закладені у інтегральний показник;
- обчислення різниці між максимальними (мінімальними) та фактичними значеннями розрахованих відносних показників за кожний аналізований період;
- розрахунок інтегрального показника інноваційного розвитку підприємницьких структур України (ПІРПСУ) за аналізований період;
- формування висновків і пропозицій щодо тенденцій інноваційного розвитку вітчизняних підприємницьких структур на основі динаміки розрахованого інтегрального показника;
- планування та прогнозування динаміки інноваційного розвитку українських підприємств і розроблення висновків і пропозицій на підставі отриманих результатів [42].

Таким чином, визначені програми та концепції виступають ключовими інструментами реалізації державної економічної політики у сфері стимулювання інноваційного розвитку суб'єктів господарювання й окремих підприємств, підвищення інформаційної прозорості ринку, підтримки стратегічних напрямів суспільного розвитку, забезпечення національної безпеки тощо.

3.2. Напрямки активізації інноваційного розвитку підприємства

Аналізуючи досвід провідних країн світу у створенні сприятливих умов для інноваційного розвитку підприємництва в умовах глобальних викликів, варто підкреслити, що їхній успіх здебільшого обумовлений реалізацією продуманої та ефективної державної політики в цьому напрямі.

Ця політика охоплює всі сфери, пов'язані зі створенням сприятливого середовища для ведення господарської діяльності, які безпосередньо впливають на функціонування підприємств і їхню інноваційну активність: оподаткування, доступ до фінансових ресурсів, розвиток науково-освітньої діяльності, формування культури підприємництва, а також співпрацю між державними інститутами та приватним бізнесом тощо.

Зважаючи на вищезазначене, наразі актуальною є потреба у створенні комплексної стратегії сприяння інноваційному розвитку вітчизняного бізнесу, яка в умовах повоєнного відновлення економічної системи сприятиме економічному підйому та значно прискорить темпи суспільного розвитку.

Скорочення обсягів виробництва на вітчизняних підприємствах, втрата довіри до фінансового сектору та державних інституцій, а також недостатній рівень розвитку фінансового ринку істотно обмежують можливості для формування необхідних ресурсів і значно ускладнюють діяльність інноваційного бізнесу в Україні.

Отже, без ефективної підтримки з боку держави розвиток інноваційного бізнесу буде уповільненим, тому саме уряд повинен займати провідну позицію у створенні та реалізації концепції інноваційного розвитку підприємництва, а також у впровадженні політики, яка враховує інтереси всіх економічних суб'єктів – держави, підприємств і населення.

У процесі формування механізму державного управління необхідно враховувати довгострокові особливості цілей, завдань та пріоритетів, які визначають у своїй діяльності підприємницькі структури та органи влади. Тому при розробленні концепції важливо визначити її мету, основні завдання,

принципи, інструменти, ключові етапи реалізації, а також чітко окреслити очікувані результати успішного впровадження.

Розроблена концепція повинна відображати державну політику щодо стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні, чітко окреслюючи її принципи та інструменти, які забезпечать виконання всіх поставлених завдань і досягнення запланованих результатів. Вона має визначати основні напрями розвитку інноваційного підприємництва та його взаємодії з іншими економічними суб'єктами шляхом формування довгострокових економічних цілей, визначення ефективних способів їх досягнення та впровадження гнучких механізмів реалізації державної політики в умовах непередбачуваних змін макроекономічних показників і політичної нестабільності [18].

Розроблення концепції активізації інноваційного розвитку підприємництва в умовах цифровізації світової та вітчизняної економіки, а також інших глобальних викликів, має потенціал суттєво вплинути на розвиток українських компаній, зокрема:

- запропонована концепція створює механізм досягнення стратегічних економічних цілей як на загальнодержавному рівні, так і для окремих видів підприємницької діяльності;
- концепція дозволяє здійснити глибокий аналіз економічного потенціалу підприємницьких структур та сприяти його максимальному використанню в операційній діяльності для стимулювання інноваційного розвитку;
- державна політика сприятиме швидкому реалізуванню нового інноваційно-інвестиційного потенціалу найбільш перспективних підприємницьких структур, що виникає під впливом сучасних трендів у макроекономічних показниках;
- формування концепції дозволяє своєчасно врахувати потенційні альтернативні тенденції динаміки деструктивних факторів на ринку, які уряд та підприємницькі структури не можуть контролювати під час впровадження

інновацій;

- концепція підкреслює конкурентні переваги українського інноваційного бізнесу порівняно з міжнародними компаніями, які працюють у аналогічному секторі;
- наявність концепції інноваційного розвитку сприяє створенню тісних зв'язків між оперативним та стратегічним плануванням;
- складовою концепції є також визначення напрямів розвитку культури ведення інноваційної діяльності підприємствами та покращення обізнаності громадян щодо започаткування малого бізнесу;
- запропонована концепція дозволяє визначити основні показники, які допомагають уряду ухвалювати ефективні управлінські рішення в сфері інновацій;
- сформована концепція є основною передумовою для реалізації змін у довгостроковій перспективі та наукового обґрунтування ключових напрямів розвитку інноваційного підприємництва в Україні [36].

Розробка концепції також вимагає визначення об'єктів (весь сектор підприємств, включаючи екосистему стартапів) та суб'єктів (різні інститути держави та органи управління), а також окреслення її основних складових.

На наш погляд, концепція формування державної політики стимулювання інноваційного розвитку має включати кілька основних складових, зокрема: мету, завдання та принципи її формування; інструменти, етапи реалізації та очікувані результати впровадження такої урядової політики.

Метою даної концепції є активізація розвитку інноваційних підприємств в Україні шляхом створення ефективної державної політики в умовах посилення глобалізації та процесів євроінтеграції.

Завданнями цієї концепції є формування політики розвитку стартап-бізнесу; удосконалення нормативно-правової бази в інноваційній сфері; нарощення державного інвестування в інноваційні підприємства; забезпечення високих темпів розвитку інтелектуального капіталу; розбудова інституційної структури в екосистемі стартапів; формування системи пільг для малого і

середнього бізнесу; посилення співпраці підприємницьких структур з інститутами держави; створення центрів підтримки розвитку інноваційних підприємств; формування лояльної системи оподаткування для підприємницьких структур; зниження адміністративного тиску на суб'єкти господарювання; забезпечення доступу інноваційних підприємств до доступного капіталу на ринку.

Принципами формування політики держави у сфері інноваційного розвитку є:

- диверсифікація характеризує фінансування інноваційного розвитку підприємств через використання всіх доступних джерел та інвестування залучених фінансових ресурсів у різні об'єкти з метою зменшення ризику збитків у разі настання непередбачених обставин;
- оптимальність – це урядова політика стимулювання інноваційного розвитку повинна бути орієнтована на реалізацію інтересів усіх економічних суб'єктів;
- стратегічна орієнтація – інноваційну політику слід орієнтувати на досягнення ключових довгострокових цілей і завдань, визначених в державі, тобто вона повинна бути узгоджена з основною стратегією соціально-економічного розвитку країни та її складовою частиною;
- наукова обґрунтованість зумовлена потребою врахування впливу об'єктивних економічних законів, фактичних умов і специфіки функціонування господарської системи й міжнародної практики у сфері активізації інноваційної діяльності в країні;
- збалансованість це порівняння визначених цілей та завдань інноваційної політики з доступними ресурсами та можливостями;
- своєчасність – створення необхідних видів ресурсів, використання методів та інструментів стимулювання для досягнення поставлених цілей і виконання визначених завдань.

- комплексність – впливає на розробку та здійснення політики стимулювання інноваційного розвитку компаній у контексті сучасних глобальних викликів, зокрема в сфері безпеки;
- інформаційна прозорість – одна з цілей інноваційної політики полягає в забезпеченні прозорості інформаційних потоків під час її реалізації з метою надання всім зацікавленим сторонам доступу до потенційних можливостей;
- цільова спрямованість – забезпечення орієнтації на актуальні та довгострокові завдання, які сприятимуть інноваційному розвитку підприємств і досягненню визначеної мети, що конкретизується в кінцевих результатах концепції;
- узгодженість – передбачає створення тісних комунікативних зв'язків у процесі реалізації інноваційної політики між державними інститутами, підприємствами та громадянами з метою надання необхідної інформації та досягнення оптимальних результатів;
- контроль за формуванням і використанням усіх видів ресурсів у процесі реалізації інноваційної політики держави стоїть мета запобігання їх нецільовому використанню та впровадженню злочинних схем;
- системність характеризується аналізом процесів стимулювання інноваційного розвитку підприємств як складних систем, елементи яких взаємодіють між собою, і зміна однієї складової неминує призводити до змін у всіх інших елементах та їхній сукупності;
- ефективність - забезпечення досягнення максимальних визначених результатів під час реалізації інноваційної політики за допомогою мінімальних витрат доступних ресурсів [33].

Основними інструментами реалізації політики стимулювання інноваційного розвитку є пільгове кредитування інноваційного бізнесу, наданих податкових преференцій, страхування інноваційних ризиків, надання державних гарантій, бюджетне фінансування, фінансування НДДКР, інші механізми прямого впливу.

Етапами стимулювання розвитку інноваційного підприємства є:

- аналіз сучасного стану та динаміки інноваційного розвитку вітчизняних підприємницьких структур;
- визначення головних індикаторів, котрі будуть свідчити про зміну темпів інноваційного розвитку;
- формування інноваційної інфраструктури для підтримки розвитку підприємств;
- побудова ефективної системи оподаткування інноваційних підприємств;
- формування доступу підприємницьких структур до прийнятного за ціною та ризиками капіталу;
- створення ефективних комунікативних мереж з метою формування інноваційної культури;
- налагодження співпраці з усіма суб'єктами економіки для досягнення поставлених цілей;
- формування сприятливого середовища для ведення інноваційної діяльності [41].

Розроблена концепція також передбачає досягнення низки очікуваних результатів, які матимуть позитивний вплив на підприємницький сектор та економічну систему в цілому. Вони охоплюють: ефективне протистояння глобальним викликам та загрозам для вітчизняних підприємств; впровадження сучасних цифрових новацій у діяльність підприємницьких структур, що сприятиме підвищенню ефективності їхнього менеджменту та загальної діяльності; створення ефективної екосистеми стартапів, яка стане основою для інноваційного розвитку великих компаній; зміцнення національної продовольчої безпеки, що дозволить знизити залежність країни від імпортованих товарів і послуг, а також зменшити чутливість до коливань на світовому ринку. формування високого рівня інноваційної культури в суспільстві на основі фінансової обізнаності та усвідомлення населення необхідності технологічного прогресу країни та своїх власних можливостей; створення сприятливих умов

для ведення інноваційного бізнесу, що сприятиме залученню необхідних інвестиційних ресурсів; зростання конкурентоспроможності української продукції на світових ринках завдяки підвищенню рівня її інноваційності та відповідності вимогам споживачів; підвищення результативності функціонування вітчизняного підприємницького сектору, успіхи якого стануть основою для формування національної інноваційної екосистеми та соціально-економічного розвитку країни.

3.3. Глобальні виклики інноваційному розвитку підприємства: загрози та можливості

Сучасні тенденції в глобалізованому світі створюють концептуально нові умови та середовище для ведення підприємницької діяльності. Вони є надзвичайно важливими для інноваційно орієнтованого бізнесу, який має своєчасно, ефективно і превентивно реагувати на поточні реалії, прогнозувати динаміку глобальних змін, адаптуючись до них з мінімальними витратами ресурсів, при цьому зберігаючи достатній рівень конкурентоспроможності.

Для українських підприємців ці аспекти набувають особливої актуальності в контексті інтеграції до Європейського Союзу, що вимагає гармонізації законодавства та загальної адаптації бізнесу з урахуванням цілей сталого розвитку, інших сучасних трендів і процесів. Для експортно орієнтованих підприємств це також важливо з огляду на необхідність формування потенціалу для конкурентоспроможності на глобальних ринках товарів і послуг.

Більшість глобальних викликів апріорі пов'язані з певними загрозами, а часто й одночасно відкривають нові можливості для розвитку підприємництва на інноваційних засадах. З точки зору можливостей, загроз, потенціалу адаптації та необхідності реагування пропонуємо розглянути глобальні виклики, що постають перед інноваційним підприємництвом в Україні. На нашу думку, до ключових із них належать: війна, цифровізація, економічна та

кібербезпека, смарт-спеціалізація, інтеграція у тріаді “освіта-наука-бізнес”, імпакт-інвестування, циркулярна економіка та пандемія [21].

Розглянемо вплив цифровізації, яка передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення продуктивності, ефективності та конкурентоспроможності підприємств і економіки в цілому. Це сприяє оптимізації процесів створення, розробки та впровадження нових ідей, продуктів і послуг, зокрема завдяки застосуванню цифрових платформ та сучасних інструментів фандрейзингу.

Одним із головних завдань цифровізації є формування середовища для впровадження фінансових технологій (FinTech) бізнес-структурами в Україні. Відомо, що фінансові інновації – це галузь, яка об’єднує компанії, що інтегрують технології та інновації для забезпечення "безшовного" платіжного досвіду та інклюзивних послуг для кінцевих споживачів фінансових сервісів.

Загальновідомо, що серед основних фінансових інновацій XX століття виділяють появу кредитних карток і багатофункціональних банкоматів, розвиток систем безготівкових розрахунків і платежів, запровадження безготівкового обігу фінансових інструментів і емісії електронних грошей, а також поширення віртуальних банків і електронних гаманців.

У XXI столітті із впровадженням терміналів швидких розрахунків iBox, мобільного банкінгу, криптовалют і технології блокчейн, а також цілого спектра інновацій, об’єднаних поняттям "фінтех", можливості для бізнесу та громадян значно розширилися.

У контексті стимулювання інноваційного розвитку підприємництва використання фінтеху є доцільним за такими напрямками, з урахуванням балансу між можливостями та кіберзагрозами, а також зважаючи на цифровізацію та потребу зміцнення безпеки як ключових глобальних викликів для країни та бізнесу:

- розширення джерел фінансування: використання можливостей P2P-кредитування, краудфандингу, краудсорсингу, краудлендингу та інших інструментів

- розрахунки та онлайн-платежі: впровадження мобільного банкінгу, зокрема P2P-платежів на основі онлайн-платформ, сервісів B2B-переказів, смарт-терміналів і послуг для масових виплат;
- управління підприємством: застосування інструментів фінансового інжинірингу, таких як хмарні додатки для фінансового планування, сервіси цільових накопичень, а також персоналізовані сервіси та додатки, розроблені ІТ-фахівцями на замовлення відповідно до потреб конкретного підприємства;
- фінансова інклюзія: активне «включення» власників бізнесу в процес використання сучасних цифрових сервісів як безпосередньо, так і опосередковано, для розвитку своїх підприємств;
- діджиталізація системи адміністрування: модернізація процесів адміністрування податків і зборів, подання звітності, обміну інформацією між підприємцями та державними органами, а також між контрагентами [39].

З початку повномасштабного вторгнення росії фінансова система України продовжує функціонувати безперебійно, що є значним досягненням в умовах таких глобальних викликів. Банки та платіжні системи забезпечують безготівкові платежі, клієнти мають доступ до своїх рахунків та онлайн-банкінгу, а небанківські фінансові установи також продовжують обслуговувати користувачів, зокрема на дистанційній основі. Розвиток ринку фінтеху, цифрових технологій та цифрової економіки займає ключове місце в концептуальній візії стратегічних напрямів розвитку фінансового сектору в Україні.

На вирішення зазначених та інших питань спрямована Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, схвалена Національним банком України. Її цілями визначено: розвинути безготівкову економіку, високий рівень цифрової та фінансової грамотності, а також сталу фінтех-екосистему.

Для сприяння цифровізації в Україні була схвалена Концепція розвитку цифрових компетентностей. Враховуючи швидкий розвиток цифрових технологій та впровадження інноваційних рішень, є необхідність у покращенні підготовки працівників для забезпечення модернізації економіки. Метою

концепції стало визначення пріоритетних напрямів і основних завдань у розвитку цифрових навичок та компетентностей, а також підвищення рівня цифрової грамотності населення в умовах розвитку цифрового суспільства.

Таким чином, аналіз ролі фінтеху є прикладом, який підкреслює важливість цифровізації економіки та суспільства як стратегічного завдання для України, враховуючи глобальний характер цього виклику [47].

Розглянувши загалом можливості та переваги цифровізації, варто також звернути увагу на ризики, які з нею пов'язані. Ці ризики є важливим аспектом, оскільки цифровізація є глобальним викликом для інноваційного розвитку підприємництва. З одного боку, використання інформаційних технологій значно підвищує ефективність бізнес-процесів, з іншого – призводить до збільшення кількості комп'ютерних злочинів та випадків інтернет-шахрайства, що можуть завдати шкоди підприємствам як у фінансовому, так і в інформаційному та репутаційному аспектах. Однією з головних загроз є можливість злому цифрових систем і незаконного доступу до персональних даних.

Фахівці справедливо відзначають, що загрози, пов'язані з кібератаками, стають дедалі серйознішою проблемою для підприємців. Серед найбільш небезпечних загроз можна виокремити кібертероризм і кібершпіонаж. Проблема кіберзлочинності та кібербезпеки, як ризиків цифрової трансформації, є надзвичайно актуальною в Україні в умовах війни. Кіберзлочинців активно залучають до зламу урядових серверів, дезінформування населення та інших шкідливих дій, що створює серйозні загрози для національної безпеки [46].

Після повномасштабного вторгнення Росії кількість кіберзлочинів різко зросла, і в зв'язку з цим Верховна Рада України оперативно відреагувала, оптимізувавши кримінальне законодавство. Було вдосконалено механізми притягнення до відповідальності, протидії кібератакам та підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю в умовах воєнного стану.

Важливим рішенням у сфері кібербезпеки є Стратегія кібербезпеки України на 2021-2025 роки, метою якої є створення умов для безпечного функціонування кіберпростору та його використання в інтересах особи, суспільства та держави.

Глобальним викликом у контексті стимулювання інноваційного розвитку підприємництва, зокрема в регіональному контексті, є так звана смарт-спеціалізація. Це один із ключових напрямків реалізації положень Угоди про асоціацію, а також важлива складова економічної інтеграції України в ЄС. У контексті стимулювання інноваційного розвитку підприємництва для України впровадження моделі та підходів смарт-спеціалізації є важливим завданням як в умовах війни, так і з урахуванням потреби у післявоєнному відновленні.

Оскільки ця модель орієнтується на акцентування сильних сторін, галузей та іншого потенціалу регіонів країни, що вимагає їх використання, тобто розвивати передусім існуючі можливості, можна припустити, що на основі смарт-спеціалізації реально спрямувати ресурси та можливості кожного регіону для здійснення структурних і технологічних змін, а також модернізації на інноваційних засадах [51].

Це особливо важливо в умовах війни, оскільки багато виробництв були релоковані, а одночасно через наявні загрози різко знизився потенціал прифронтових регіонів. Крім того, складно передбачити, яким буде цей потенціал після завершення війни, що робить необхідність розвитку інноваційної смарт-спеціалізації ще більш актуальною.

Одним із викликів для інноваційного підприємництва в контексті глобалізаційних процесів сьогодення є модель організації інноваційної діяльності на основі інтеграції освіти, науки і бізнесу, що передбачає тісну співпрацю між трьома секторами для забезпечення ефективного розвитку інновацій та створення конкурентоспроможних рішень на глобальному рівні та полягає в наступному:

- завданням закладів освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців, які відповідають сучасним вимогам ринку праці, що передбачає

застосування нових методів навчання, практичну спрямованість освітніх програм та використання інноваційних інструментів навчання при належному матеріальному забезпеченні;

- наукові установи повинні бути орієнтовані на створення високотехнологічних продуктів, які є затребуваними на ринку і конкурентоспроможними з огляду на майбутню ціну та якість;

- бізнес-сектор виступає каталізатором процесу фінансування та стимулювання розвитку реального сектору економіки, забезпечуючи впровадження інновацій як основного інструмента для підвищення конкурентоспроможності;

- інституційна складова включає суспільство, державні органи та територіальні громади, які є замовниками та споживачами інноваційної продукції та результатів наукової діяльності. Вони лобіюють певні інтереси та формують гнучкі інструменти правового регулювання науково-інноваційних перетворень.

Таким чином, уже в умовах війни та необхідності післявоєнного відновлення, багаторічні реалії ставлення бізнесу до освіти та науки в Україні можуть становити загрозу для створення самобутньої дієвої національної інноваційної екосистеми. В цій екосистемі інноваційні суб'єкти господарювання повинні мати можливість комерціалізувати результати розробок вітчизняних фахівців, використовуючи ресурси наукових установ, закладів вищої освіти тощо.

Отже, розглянувши загрози та можливості інтеграції освіти, науки і бізнесу, вважаємо, що в умовах післявоєнного розвитку така співпраця може стати важливим фактором реального прогресу у створенні середовища для інноваційного розвитку підприємництва в Україні. Це забезпечить фінансування досліджень та розробок українських вчених, обмін знаннями та технологіями, а також розвиток нових виробництв, зокрема тих, які є критично важливими для безпеки і оборони країни.

Глобальним трендом в інвестиційній галузі та однією з передумов інноваційного розвитку підприємництва можна вважати імпакт-інвестування. Цей підхід передбачає вкладення капіталу не лише з метою отримання фінансового прибутку, а й для досягнення позитивного соціального, екологічного або економічного впливу, що сприяє сталому розвитку та інноваційним змінам у бізнесі.

Імпакт-інвестування, як нова концепція ведення бізнесу, вже є інноваційним за своєю суттю, що потребує тривалого періоду адаптації. Запровадження таких підходів підприємцями-інноваторами вимагатиме розвитку інноваційної культури, бізнес-свідомості та відповідальності, зокрема в аспекті відповідального виробництва і споживання, що є однією з основних Цілей сталого розвитку.

Одним з глобальних викликів для інноваційного підприємництва є розвиток циркулярної економіки як концепції управління виробничими ресурсами. Циркулярну економіку часто розглядають як альтернативну економічну модель, яка базується на замкнених циклах виробництва, обігу та споживання. Її переваги включають мінімізацію споживання сировини та енергетичних ресурсів, зменшення негативного впливу на екологію, зниження відходів виробництва та стимулювання інноваційних рішень для цих процесів.

Щодо стратегічних ініціатив забезпечення розвитку циркулярної економіки, слід зазначити, що у січні 2021 року Європейський Союз схвалив першу загальну стратегію з переробки пластику. Загалом, стратегія має на меті стимулювати промисловість до відповідального виробництва та споживання, що є однією з Цілей сталого розвитку, в тому числі, як уже згадувалось, затверджених як пріоритет і в Україні.

Отже, розвиток циркулярної економіки в глобальному контексті набуває все більшої актуальності та важливості для національних урядів, оскільки світ стикається з зростаючими викликами, пов'язаними з відходами, вичерпанням природних ресурсів та забрудненням навколишнього середовища.

Останніми роками особлива увага приділялась аналізу впливу пандемії COVID-19, яка безумовно стала глобальним викликом для інноваційного підприємництва. Вона призвела до ряду соціальних, економічних і медичних проблем, що вимагали термінових рішень, асоціюючись здебільшого з викликами, загрозами та, в тому числі, значними економічними втратами.

Під час пандемії були випробувані нові інструменти та методи для навчання в умовах дистанційної освіти, оскільки попит на онлайн-навчання та розвиток електронних освітніх платформ різко зріс і продовжує зростати, як в Україні, так і в усьому світі. Зрештою, спалах пандемії COVID-19 прискорив цифрову трансформацію країн, зокрема розвиток електронної комерції, сприяв зростанню безготівкових розрахунків, онлайн-платежів та загалом цифровізації відносин між діловими одиницями в різних аспектах. Усі ці процеси, зокрема, дали значний поштовх діджиталізації в Україні, заклавши основи розвитку цифрової культури в суспільстві, зокрема серед підприємців.

Найскладнішим глобальним викликом для України в умовах сьогодення безумовно є війна. Розгляд усіх перелічених вище викликів, які, на наш погляд, можуть бути позиціоновані як ключові, неможливий без аналізу відповідних трендів в умовах війни, а також з урахуванням необхідності післявоєнного відновлення країни.

Повномасштабне вторгнення в Україну, окрім руйнівних наслідків у всіх сферах, галузях і регіонах країни, змусило підприємства переглянути традиційні підходи та знайти нові способи вирішення проблем, що, в свою чергу, суттєво вплинуло на інноваційні підприємства, стимулюючи розробку нових технологій і рішень.

Післявоєнне відновлення України відбуватиметься в принципово нових умовах та реаліях, на фоні значного зростання інтересу міжнародного співтовариства до економічних трансформацій в державі. Водночас регіональні та галузево-секторальні особливості матимуть суттєвий вплив на розвиток бізнесу, інноваційність якого стане ключовою запорукою відновлення країни.

Висновки до розділу 3.

Ключовим елементом концепції є вибір інструментів прямого і непрямого впливу на функціонування інноваційних підприємницьких структур. До перших відносяться пільгове кредитування, податкові пільги, страхування інвестиційних ризиків у інновації, а також державні гарантії. До других належать пряме бюджетне фінансування, витрати держави на науково-дослідні роботи та інші методи прямого впливу.

Державну політику стимулювання інноваційного розвитку підприємницьких структур доцільно реалізовувати через такі етапи: аналіз фактичних тенденцій інноваційного розвитку підприємств на ринках України; визначення основних параметрів, що характеризуватимуть динаміку інноваційного розвитку; розширення інфраструктури, що сприятиме інноваційному розвитку підприємств; створення ефективної податкової системи; формування ринку доступних за ціною та ризиками фінансових ресурсів; створення дієвих комунікативних мереж; посилення співпраці між державними інститутами, суб'єктами господарювання та населенням; створення сприятливого середовища для функціонування інноваційних компаній.

Аргументовано, що більшість глобальних викликів для інноваційного розвитку підприємництва апріорі корелюють з певними загрозами, а часто й одночасно відкривають нові можливості для суб'єктів господарювання. Для інноваційного розвитку конкретного підприємства реакція на глобальні виклики може бути зумовлена як обов'язковими факторами, так і добровільними.

З точки зору можливостей, загроз, потенціалу адаптації та необхідності реагування, проаналізовано такі глобальні виклики для інноваційного підприємництва в Україні, як: війна, цифровізація, економічна та кібербезпека, смарт-спеціалізація, інтеграція в тріаді «освіта-наука-бізнес», імпакт-інвестування, циркулярна економіка та пандемія.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано розв'язання завдання, що полягає у поглибленні наявних та розробці нових науково-методичних підходів, а також в обґрунтуванні практичних рекомендацій для стимулювання інноваційного розвитку підприємств.

З'ясовано сутність та специфіку інноваційного розвитку в сфері підприємництва. Уточнено термінологічний апарат дослідження шляхом обґрунтування таких визначень: інноваційний розвиток підприємництва – це багатогранний та поетапний процес, що передбачає впровадження інноваційних рішень і стратегій у діяльність підприємств для підвищення ефективності, покращення фінансових показників, зміцнення конкурентоспроможності та забезпечення стійкості; інноваційний розвиток підприємства – це процес господарської діяльності, заснований на інноваційних підходах у фінансово-економічній та організаційно-управлінській сфері. Сформульовано пропозиції щодо імплементації в українське законодавство заходів для стимулювання розвитку стартап-підприємництва як форми інноваційного бізнесу, які передбачають нормативно-правове визначення стартапів та прозоре регулювання механізмів їх підтримки.

З точки зору можливостей, загроз, адаптаційного потенціалу та необхідності реагування проаналізовано глобальні виклики, які стоять перед інноваційним підприємництвом в Україні. Серед них: війна, цифровізація, економічна та кібербезпека, смарт-спеціалізація, інтеграція в тріаді "освіта-наука-бізнес", імпакт-інвестування, циркулярна економіка та пандемія. Доведено, що більшість цих викликів одночасно створюють загрози та відкривають нові можливості для бізнесу. Реакція підприємств на глобальні виклики може бути обумовлена як обов'язковими факторами (наприклад, адаптація до вимог ЄС для підприємств окремих галузей), так і добровільними (коли компанія прагне стати інноваційною та реагує на актуальні тенденції й

зміни).

Проведено діагностику глобальних процесів інноваційного розвитку підприємництва на основі індикаторів, що охоплюють: загальний розвиток підприємництва; розробку та впровадження інновацій; конкурентоспроможність економіки та знань, які формують передумови для інноваційного зростання. Аналіз позицій України в глобальних рейтингах дозволив виявити її сильні сторони та недоліки у створенні сприятливих умов для інноваційного розвитку, а також у капіталізації знань і інтелектуальних ресурсів в інноваційні результати. Ці результати слугують основою для ухвалення відповідних рішень, концепцій та стратегій подальшого розвитку країни.

Узагальнено та систематизовано міжнародний досвід стимулювання розвитку підприємництва, а також визначено можливості його застосування в Україні в умовах глобальних викликів. Результати аналізу дозволили виокремити комплекс заходів, які мали успішне застосування за кордоном і мають потенціал для впровадження в Україні. Серед них: спрямування урядових інвестицій у високоефективні стартапи; розширення нормативно-правових ініціатив для спрощення умов діяльності новоствореного малого бізнесу (стартапів); підтримка розвитку інтелектуального капіталу, що сприятиме розвитку ІТ-підприємництва; урядова підтримка нарощення інноваційної спроможності українських підприємств через посилення співпраці між вищими навчальними закладами, науковими установами та приватним сектором.

Аналіз фінансового стану ТОВ «САТУРН» виявив такі тенденції: вартість активів підприємства зростала в аналізованих періодах, зокрема за рахунок збільшення оборотних активів. Це вказує на покращення ліквідності підприємства. Зростання частки оборотних активів підтверджує підвищення рівня ліквідності. У 2020 році вартість капіталу збільшилась на 3900 тис. грн. (13,2%), а в 2021 році — на 7166 тис. грн. (21,4%). Обсяг поточних зобов'язань у 2020 році зріс на 34,3%. Найбільше зростання у 2021 році спостерігалось за

такими статтями: кредиторська заборгованість за товари (на 229 тис. грн.) і поточна заборгованість з оплати праці (на 91 тис. грн.), при цьому зменшились обсяги поточних забезпечень та короткострокових банківських кредитів. Структурний аналіз джерел фінансування показав, що у 2021 році частка власного капіталу становила 94,3%, у 2020 році знизилася на 1,1%, а в 2021 році склала 93,3%. Найбільшу частку в структурі власного капіталу займав нерозподілений прибуток, що на кінець 2021 року становив 88,5%.

Показники ділової активності підприємства демонструють позитивні зміни. Загальна оборотність підприємства зросла на 0,3 рази в 2023 році, а тривалість обертання майна становила 201,3 дні. Оборотність оборотних активів збільшилася на 12,9%. Зменшилися періоди обертання виробничих запасів та товарів, при майже незмінних абсолютних значеннях. Період обороту кредиторської заборгованості також скоротився у 2023 році в порівнянні з 2022 роком, що свідчить про пришвидшення розрахунків з кредиторами, зокрема завдяки зменшенню суми короткострокового банківського кредиту. Зросла тривалість обороту грошей, майже у 1,5 рази, що пов'язано зі збільшенням частки найбільш ліквідної частини активів підприємства. У 2023 році, порівняно з попередніми періодами, зменшився період з моменту вкладення грошей у виробничі запаси до отримання доходу від їх реалізації, що свідчить про скорочення операційного циклу підприємства, який у поточному році становив 103,8 дні.

Показник тривалості фінансового циклу (який відображає період повного обігу коштів, інвестованих в оборотні активи, включаючи використання кредиторської заборгованості за сировину, до отримання дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію) у 2021-2023 роках мав додатне значення: 169,2 дні в 2021 році, 126,8 дні в 2022 році та 90,2 дні в 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство швидше розраховується з кредиторами та постачальниками, ніж з дебіторами. В результаті, у певні моменти часу підприємство може стикнутися з нестачею коштів для покриття термінових зобов'язань і здійснення поточної діяльності.

У 2023 році порівняно з попередніми періодами спостерігалось зменшення операційного циклу підприємства, який складав 103,8 дня. Тривалість фінансового циклу в 2021-2023 роках становила: 169,2 дня в 2021 році, 126,8 дня в 2022 році та 90,2 дня в 2023 році. Це вказує на те, що підприємство швидше розраховується з кредиторами та постачальниками, ніж з дебіторами, що може призвести до дефіциту коштів для покриття термінових зобов'язань і ведення поточної операційної діяльності:

- ліквідність балансу ТОВ «САТУРН» є абсолютною;
- загальний коефіцієнт ліквідності підприємства в досліджуваному періоді відповідає нормативному значенню;
- аналіз коефіцієнта поточної ліквідності свідчить про абсолютну платоспроможність підприємства, оскільки його значення значно перевищує норматив (від 1 до 2), що підтверджує можливість розраховуватися з усіма зобов'язаннями;
- коефіцієнт швидкої ліквідності склав 4,3 у 2023 році та 9,8 у 2021 році, що вказує на те, що грошові кошти та очікувані надходження від дебіторів значно перевищують короткострокові борги (у 4 та 10 разів відповідно);
- ліквідність підприємства дозволяє йому негайно погасити усі термінові зобов'язання за рахунок наявних грошових коштів. Значення цього коефіцієнту також значно перевищує нормативне значення (0,20-0,35);
- аналіз ефективності діяльності показав, що в 2021 році підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 535 тис. грн. У 2022 році прибуток суттєво зріс на 3826 тис. грн., що є збільшенням у 7 разів, а в 2023 році чистий прибуток зріс у 2 рази;
- рентабельність реалізації товарів за чистим прибутком у 2021 році становила 1,6%, у 2022 році - 8%, а у 2023 році - 13,1%. Рентабельність активів також зросла: у 2023 році вона склала 23,3%, що більш ніж удвічі перевищує значення попереднього року. Така ж тенденція спостерігалася і у рентабельності власного та інвестованого капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк Д., Антонюк К. Порівняльний аналіз стартап екосистем в моделях розвитку країн Східної Європи: досвід для повоєнної відбудови України. Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку. 2023. № 2(24). С. 59–69.
2. Барна С.С. Концепція управління інноваційним розвитком енергосервісних підприємств. Інноваційна економіка. 2020. № 3-4. С. 71–77.
3. Бодунова О.М. Запобігання злочинності у сфері інформаційних технологій в умовах воєнного стану в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 75: ч. 2. С. 83-87.
4. Борисенко О.П. Фінансові механізми державної підтримки інноваційного розвитку підприємництва в Україні. Публічне управління та митне адміністрування. 2022. № 3 (34). С. 20-26.
5. Водянка Л.Д., Підгірна В.С., Сироїжко К.В. Зарубіжний досвід державного регулювання інноваційної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 9. С. 77–82.
6. Вонсович С. Теорія інституціоналізму: рефлексії ретроспективного дискурсу. Грані. 2021. № 24(9). С. 55-64.
7. Вороненко І.В., Клименко Н.А. Інноваційний розвиток в умовах цифровізації: оцінка та пріоритети. Економіка та держава. 2022. № 2. С. 38-45. URL : DOI: 10.32702/2306-6806.2022.2.38.
8. Гавриш О.М., Пильнова В.П., Пісковець О.В. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. Економіка та держава. 2020. № 12. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/21.pdf.
9. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
10. Готра В.В. Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інноваційного розвитку економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. №

2(2). С. 235–243.

11. Гукалюк А. Ф., Крупка І. М., Пась Я. І. Виклики та пріоритетні напрями розвитку банківського бізнесу в умовах воєнної агресії Росії. Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конф., м. Острог, 21 жовтня 2022 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1VzOMjfU9LRMBdL_TS2dY2v_re14GZD57/view.

12. Демчишак Н., Щуревич О., Бавдик Я. Роль іноземних інвестицій у фінансуванні інноваційного розвитку підприємств України. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія “Економічна”. 2020. Вип. 98. С. 55-63.

13. Дропа Я.Б., Макаренко У.Б. Концепція модернізації управління фінансовими ресурсами розвитку національної економіки України. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 37. С. 191–198.

14. Іванова В.В. Дослідження теорії поняття інновації. Економіка промисловості. 2009. № 4. С. 80-86.

15. Ілляшенко С.М. Стратегічне управління інноваційною діяльністю на підприємстві на засадах маркетингу інновацій. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 12. С. 111-119.

16. Ішук С.О., Созанський Л.Й. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). Статистика України. 2022. № 1. С. 47-58. URL : [https://doi.org/10.31767/su.1\(96\)2022.01.05](https://doi.org/10.31767/su.1(96)2022.01.05).

17. Касич А.О., Рафальська І.В. Бізнес-моделі сучасних підприємств: поняття, види, зарубіжний досвід. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 37. С. 86–92.

18. Колещук О.Я. Моделі формування та розвитку інноваційної діяльності: міжнародний досвід. Економічний вісник. 2019. №1. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2019/1/EV20191_086-095.pdf.

19. Косович Б., Поврозник П., Самсін Ю. Засади формування конкурентних стратегій підприємства. Проблеми становлення інформаційної

економіки в Україні: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 18-19 листопада 2022 р. Львів: Растр-7, 2022. С. 148-151.

20. Крупка М. І., Руцишин М. О. Фінансовий механізм державно-приватного партнерства в забезпеченні інноваційного розвитку підприємств України. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”. 2022. № 26(54). С. 85–94.

21. Кублікова Т., Кузнєцова І. Розвиток інноваційної інфраструктури як основа процесів диверсифікації економіки України. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 1. С. 58–70.

22. Кузьменко О. Особливості національної інноваційної системи України. Схід. 2006. № 4. С. 53-57.

23. Людвік І.І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2022. № 2(125). С. 36–40.

24. Манцуров І.Г. Інституційне планування в системі державного регулювання економіки : монографія. Київ : НДЕІ, 2011. 655 с.

25. Маргасова В., Шевцова О. Стратегія державної підтримки інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки. Науковий вісник Полісся. 2022. № 1(24). С. 23–37.

26. Методологічні положення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств: Затверджено Наказом Державної служби статистики України від 06 січня 2021 р. зі змінами 17 травня 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

27. Михасюк І., Гукалюк А., Косович Б. Інновації як чинник підвищення конкурентоспроможності України в умовах макроекономічної нестабільності. Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 60. 2021. С. 29-40.

28. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 3. С. 251–263.

29. Наукова та інноваційна діяльність України: Статистичний збірник

за 2020 р. За ред. М. Кузнєцової. Державна служба статистики України. 2021.
URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.

30. Павлов В.І., Кондрацька Н.М. Формування інституційної системи ринку цінних паперів в Україні: монографія. Рівне: НУВГГ, 2011. 294 с.

31. Поврозник П. Імпакт-інвестування як глобальний виклик інноваційному підприємництву в Україні. Ефективність міжнародної економічної інтеграції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. 112 с. С. 78-82.

32. Погорелов Ю.С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства : монографія. Луганськ : Глобус, 2010. 512 с.

33. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755–VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

34. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021- 2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 5.08.2020 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

35. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 р. № 118-2018-п. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2018-%D0%BF#Text>.

36. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.03.2021 року № 179. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021>.

37. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

38. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII.

39. Про підприємництво : Закон України від 07.02.1991 р. № 698-XII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>.

40. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019.

41. Ревак І.О., Грень Р.Т. Особливості формування безпечного кіберпростору в умовах розвитку цифрової економіки. Інноваційна економіка. 2021. № 3-4. С. 164-169.

42. Світовий банк: офіційний веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org>.

43. Семенов А. Ю. Цифрові фінансові послуги як основний продукт діяльності фінтех-компаній. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2021. № 4. С. 142-152.

44. Синишин І.Б. Перспективи формування національної інноваційної системи в Україні. Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 19–21 травня 2011 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 84–86.

45. Ситник Н.І. Держава як суб'єкт формування екосистеми стартапів України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2020. Вип. 40. С. 30 – 35.

46. Снігова О. Smart-спеціалізація та stupid-реалізація: можливості для економічного відродження регіонів. URL: https://zn.ua/ukr/economics_of_regions/smart-specializaciya-ta-stupid-276489_.html

47. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки : навч. посібник. Київ : Знання, 2007. 271 с.

48. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Офіційний сайт Національного банку України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finteh2025.pdf?v=4.

49. Тимків А. Стратегія розвитку української науки в умовах відновлення економіки країни. Молодий вчений. 2022. № 5(105). С. 36-45. URL : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-5-105-7>.

50. Урба С., Кудря Б. Впровадження практики соціально відповідального ведення бізнесу в Україні. Формування ринкової економіки в

Україні. 2020. Вип. 44. С. 184–193.

51. Федоров Р.К. Зарубіжний досвід розвитку стартапів. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 19. С. 111–116.

52. Фінтех-тренди 2022: ключові цифри та факти року. Fintech Insider. URL : <https://fintechinsider.com.ua/finteh-trendy-2022-klyuchovi-czyfry-ta-fakty-roku>.

53. Шиненко М.А., Лабжинський Ю.А., Ткаченко В.А. Інноваційна діяльність України у Глобальному інноваційному індексі GII 2022. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2023 (Пошук рішень в період війни): зб. матеріалів всеукр.наук.-практ. семінару. Київ, 2023. С. 194-199.